

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2023 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Vandringer i Uraksen

Anbefalinger for samspill mellom skulptur og
landskapsarkitektur

Emilie Netskar

Master i landskapsarkitektur

Vandringer i Uraksen

Anbefalinger for samspill mellom skulptur og landskapsarkitektur

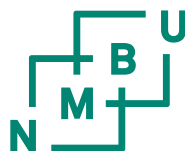
Masteroppgave i landskapsarkitektur

Kandidat: Emilie Netskar

Hovedveileder: Nina Marie Andersen

Institutt for landskapsarkitektur
Fakultet for landskap og samfunn
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

Ås, mai 2023

Innhold

Forord 7

Sammendrag 8

Abstract 8

Oppgavens oppbygging 10

Introduksjon

1.1 Estetikk i offentlig uterom 12

1.2 Aktualitet, bakgrunn og problemstilling 13

1.3 Teori- og kunnskapsgrunnlag 15

1.4 Metodisk tilnærming 33

Vandringer

2.1 Introduksjon til verkene 36

2.2 Første vandring - fra Urbygningen til Nordskogen 42

2.3 Andre vandring - fra Nordskogen til Urbygningen 60

2.4 Tredje vandring - fra Oluf Thesens vei til brygga 74

2.5 Omtaler av anlegget 90

2.6 Diskusjon 92

Anbefalinger for samspill mellom skulptur og landskapsarkitektur

Avsluttende refleksjoner 99

Forord

Aller først ønsker jeg å rette en stor takk til alle som har vist interesse for oppgaven min! Det har vært å snakke med medstudenter, ansatte ved universitetet, venner og familie om kunst og landskapsarkitektur. Jeg merker at folk flest er opptatt av omgivelsene vi befinner oss i. Det har bidratt til følelsen om å skrive og jobbe om noe betydningsfullt.

I tillegg så er det noen som trenger en ekstra takk.

Jeg sender en spesiell takk til veilederen min, Nina Marie Andersen, for god oppfølging og interessante diskusjoner om alt rundt kunst og estetikk. Det har virkelig beriket prosessen å ha deg som er så inne i det å tenke på landskapsarkitektur som en estetisk virksomhet. Tusen takk!

Neste jeg vil rette en stor takk til er Kunst i offentlig rom som trodde på oppgaven allerede i oppstartsfasen og valgte meg som mottaker av masterstipend i juni 2022. Det har gitt meg rom til å fokusere tiden på masteroppgaven denne våren og gitt meg motivasjon å skrive om skulptur i offentlig rom.

Jeg vil også rette en stor takk alle medstudenter på landskapsarkitektur for alle diskusjoner og hyggelig sosialt samvær med kaffepauser, lunsj med quiz og sene kvelder på KA. Det har vært avgjørende for å holde humøret oppe! Særlig takk til Anne, Helene og Say for å være en fantastisk gjeng å sitte med.

Så vil jeg selvfølgelig takke mitt fantastiske kollektiv med Andrea, Martin, Julie og Torbjørn som har vært en glede å komme hjem til hver dag.

Til slutt vil jeg også takke mamma og pappa som alltid har åpen dør og hjelper med det som hjelpes kan. Synne, du fortjener også en stor takk! Både for å være en støttespiller, god venn og for å lese gjennom hele oppgaven.

Tusen hjertelig takk!

Emilie Netskar

Ås, 15. mai 2023

Sammendrag

Denne oppgaven handler om hvordan skulptur og landskapsarkitektur kan stå i estetisk samspill med hverandre. For å undersøke dette tar jeg utgangspunkt i den nye parkutvidelsen, Uraksen, tilknyttet Veterinærbygningen på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

I det teoretiske rammeverket benytter jeg litteratur innen både landskapsarkitektur og kunsthistorie som utgangspunkt. Målet er å undersøke kunstformene i sammenheng og oppnå en helhetlig forståelse av samspillet mellom skulptur og landskapsarkitektur. Litteraturen gir fundamentet for tolkning og analyse av anlegget.

En viktig egenskap ved en park er å fremheve de romlige egenskapene. Derfor har jeg valgt å undersøke anlegget gjennom vandringer. Gjennom empirien følger analysen gangveier gjennom Uraksen. Opplevelsene på vandringene fremstilles gjennom fotografier, skisser og skriftlige beskrivelser. Det er både kvaliteter og svakheter i anlegget som handler om plassering av skulptur og funksjonelle elementer, utforming av uterommene og håndtering av vann.

Funnene viser at samspillet mellom landskapsarkitekturen og skulpturene er varierende. Enkelte steder får skulpturene godt tilpasset plass og oppmerksomhet, mens andre steder er det funksjonelle elementer i anlegget som konkurrerer visuelt med skulpturene. Et annet aspekt er årstidsvariasjon. Skulptur er viktig for å bringe inn farge og andre visuelle kvaliteter om vinteren og gjennom våren. Ellers er mange av kvalitetene ved årstidsvariasjonen lagt til sommeren og høsten, noe som fører til at brukergruppene opplever et statisk halvår med lite variasjon når det gjelder vegetasjon.

Med grunnlag i teorien og empirien legger jeg til slutt frem noen anbefalinger for hva som kan være lurt å tenke på i planleggingen av anlegg, for å oppnå gode samspill mellom skulptur og landskapsarkitektur.

Abstract

The focus of this thesis is to explore the aesthetic interaction between sculpture and landscape architecture. Specifically, I examine the newly extended park, Uraksen, which is connected to the Veterinary Building at the Norwegian University of Life Sciences.

To establish a theoretical framework, I draw from literature in both landscape architecture and art history. This foundation allows for a comprehensive understanding of how sculpture and landscape architecture relate to each other. The literature serves as a basis for interpreting and analyzing the site.

Highlighting the spatial qualities of a park is crucial, and therefore, I choose to investigate the site through walks. During these empirical research walks, I document my experiences through photographs, sketches, and written descriptions. The analysis follows the pathways throughout Uraksen, revealing both positive and negative aspects of the site. These include the placement of sculptures and functional elements, the design of outdoor spaces, and the management of water.

The findings demonstrate that the interaction between landscape architecture and sculptures varies throughout the site. Some areas successfully integrate sculptures, drawing attention and enhancing the overall aesthetic. In contrast, in certain locations, functional elements visually compete with the sculptures, detracting from their impact. Additionally, seasonal variation plays a significant role, with sculptures adding color and visual interest, particularly during winter and spring. However, the focus on summer and autumn leaves the site with limited vegetation variation during the remaining months, resulting in a static experience for visitors.

Drawing upon the theory and empirical research, I conclude by presenting recommendations for the planning of similar sites. These suggestions aim to foster a harmonious interaction between sculpture and landscape architecture, ensuring a cohesive and engaging environment.

Oppgavens oppbygging

I begynnelsen introduserer jeg hvorfor det er aktuelt å se på estetikk i landskapsarkitektur og bringer frem litt fra norsk arkitekturdebatt for å sette oppgaven inn i en kontekst. Så presenterer jeg problemstillingene jeg skal besvare med oppgaven. Til å svare på problemstillingen legger jeg deretter frem det teoretiske grunnlaget for oppgaven. I teori- og kunnskapsgrunnlagskapitlet skriver jeg litt om landskapsarkitektur og skulptur som språk, samt kunst som erfaring. Deretter legger jeg frem en historisk gjennomgang av skulpturene i parken og universitetsparken i seg selv, for å vise skulpturens og landskapsarkitekturens plass og tradisjon på campus. Til slutt skriver jeg om landskapsarkitekturens elementer, formspråk og visuelle virkemidler, for å se hvilke estetiske muligheter som fins innenfor landskapsarkitekturen. Den innledende delen avsluttes med den metodiske tilnærmingen til oppgaven.

Neste del handler om vandringene. Den begynner med en introduksjon til skulpturene i Uraksen, før vandringene får sine startsskudd. Vandringene er delt inn i tre ruter og ser på sanselige opplevelser i anlegget og samspill mellom skulptur og landskapsarkitektur. For å danne et helhetlig bilde av anlegget trekkes det inn omtaler av anlegget, før vandringene blir tema for diskusjonen. Der setter jeg teori og erfaringer sammen.

I oppgavens siste del legger jeg frem noen anbefalinger for samspill mellom skulptur og landskapsarkitektur.

Innledning

Bakgrunn for oppgaven
Teori- og kunnskapsgrunnlag
Metodisk tilnærming

Vandringene - analyse / empiri

Introduksjon til skulpturene
Vandringene i parken
Omtaler

Diskusjon

Samspillet mellom landskapsarkitektur og skulptur

Anbefalinger

Avsluttende refleksjon

1 Introduksjon til temaet

1.1 Estetikk i offentlig uterom

Landskapsarkitektur og skulptur er to kunstformer som har evnen til å skape opplevelser og er et bidrag til mer forståelse av verden rundt oss. Fra store offentlige parker, til private hager, og til utstillingsrom, kan landskapsarkitektur og skulptur berike livene våre gjennom sanselige opplevelser.

I Norge settes det av titalls millioner i statsbudsjettet årlig til kunstprosjekter. Dette er i tråd med Kultur- og likestillingsdepartementets overordnede mål om å gi alle tilgang på kunst av høy kvalitet.¹ Målet går også ut på at det skal jobbes for fornyelse og kunstnerisk utvikling, og reflektere den mangfoldige bredden som samtiden favner om. Den nye kunsten kommer ofte til liv tilknyttet nye, offentlige bygninger eller restauring av eldre bygg i statelig eie. Når staten bygger følger det med en øremerket sum, vanligvis mellom 0,5-1,5 prosent av byggekostnadene som skal gå til kunstnerisk utvikling. Andelen reflekteres etter hva slags bruk bygningen eller anlegget har. Det bevilges mest penger til bygg med viktige og kulturelle oppgaver, og mindre til steder som har få besøkende og er lite tilgjengelig for allmennheten. I statlige prosjekter settes kunstbudsjettet for seg selv, for å sikre at pengene blir brukt på kunst og ikke som salderingspost.² Ved å holde summen atskilt fra byggekostnadene, vil det være naturlig utarbeide billedkunst.

Det finnes både positive sider og utfordringer i det å utarbeide kunst på offentlige steder. Noen av de positive sidene er at det bidrar til kulturelt mangfold, til å skape identitet og stedstilhørighet, beriker offentlige rom, øker offentlig engasjement og skaper rom for kunstnerisk utfoldelse. På den andre siden er det noen utfordringer å ta hensyn til. De største utfordringene kan være kunstverkets kontekstuelle forhold til det offentlige rommet og at kunst skal helst integreres i arkitekturen eller landskapsarkitekturen.³ Konteksten kan også være utfordrende med tanke på publikumet. I et galleri eller en utstilling kan det være lettere å utfolde kunstneriske intensjoner, fordi da har publikum selv valgt å oppsøke den. Folk som beveger seg på offentlige steder for å gjøre sine hverdagslige gjøremål, er vanligvis ikke søkende til kunsten på samme måte, men bør likevel få positive opplevelser i møte med kunsten.

Det finnes også noen positive sider og utfordringer med uterom i seg selv. Offentlige uterom er en god arena for kunstnerisk utvikling, men må også løse funksjonelle behov og krav. Noen av utfordringene er at Norge har varierende vær, og har økende behov for løsninger til å håndtere

1 Kulturdepartementet. «Statsbudsjettet 2016 – tildelingsbrev – Kunst i offentlige rom, KORØ».

2 Pettersen, Stig og Rødningen, Mirjana. «Kunst der folk er», Statsbygg. 21.01.2021. <https://www.statsbygg.no/artikkel/kunst-der-folk-er>

3 Pettersen, Stig og Rødningen, Mirjana. «Kunst der folk er», Statsbygg. 21.01.2021. <https://www.statsbygg.no/artikkel/kunst-der-folk-er>

klimaendringer. Sesongene kan medbringe tørkesomre, perioder med ekstremnedbør i form av snø eller regn, og stort spenn i temperaturer i løpet av et døgn. Utfordringene går blant annet utover vegetasjonen, som kan oppføre seg annerledes eller i verste fall ikke håndtere endringene som forekommer og ikke får oppnådd funksjonene de spiller inn i anlegg. Landskapsarkitekturen har som formål å fylle en del funksjonelle behov, gjerne med estetiske kvaliteter. I møte med klimaendringer og strengere krav til funksjonalitet på bygg og anlegg, kan utfallet være at de sanselige opplevelsene kommer i andre rekke.

1.2 Aktualitet, bakgrunn og problemstilling

Landskapsarkitektur er et kunstnerisk virke som kan bidra til å oppnå de politiske målsetningene om å bringe kunst til Norges befolkning, samtidig som man løser klima- og miljøutfordringer. Norsk arkitekturdebatt viser at folk blir engasjert i hvordan de fysiske omgivelsene våre ser ut. Fremtredende i denne debatten er Arkitekturopprøret som ønsker helhetlige løsninger med estetiske kvaliteter og personlighet, og som kan komme til glede for folk.⁴ Med denne oppgaven vil jeg se på estetiske kvaliteter i offentlig uterom, og samspill mellom landskapsarkitektur og skulptur. Til å undersøke dette bruker jeg Uraksen, det nye parkdraget på Norges miljø- og biovitenskapelig universitet, da dette er et offentlig uterom som har hatt stor satsning på kunstnerisk utvikling.

Til å være et av de største landskapsarkitekturprosjektene de siste årene, er det få som har omtalt anlegget tilhørende Veterinærbygningen. Derfor vil jeg benytte muligheten til å se på anlegget og skulpturene som hører med, uten å bli formet for mye av andres analyser og meninger. Utbyggingen var en del av samlokaliseringsprosjektet etter at Veterinærhøyskolen og Universitet for miljø- og biovitenskap, ble slått sammen og ble til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). En slik omorganisering krever plass, og dermed ble campus i Ås utvidet, både med høyt teknologiske bygninger og utvidet parkområde. Statsbygg står som byggherre, med Kunnskapsdepartementet som oppdragsgiver. Uteområdene er tegnet av Link Landskap og Kunst i offentlig rom (KORO) har stått for kunstprogrammet.⁵

Som kunstinteressert landskapsarkitekt, ønsker jeg å undersøke hvordan skulptur kan brukes sammen med landskapsarkitektur. Dette er noe jeg har prøvd å utforske gjennom studietiden, og ønsker å vie masteroppgaven til. Jeg begynte min studietid med kunsthistorie på Universitetet i Oslo, og har så godt mulighetene har strukket til, valgt å studere det historiske og kunstneriske aspektet ved landskapsarkitekturfaget. Studieturer er noe av det jeg har satt mest pris på, og da koronarestriksjonene slapp opp, valgte jeg å reise til Roma for å studere byens historie. Der ble jeg ekstra opptatt av å reise rundt for å utforske steder og flotte hageanlegg. Det forsterket tanken min om at det er viktig å se, oppleve og snakke om god landskapsarkitektur, for å bygge et personlig

4 Amås, «bygg moderne, men bygg menneskelig».

5 Statsbygg, «Campus Ås»

referansegrunnlag for hva som oppleves som gode uterom. Det er lite som er så storslaget som italiensk hagekunst. Jeg mener på ingen måte at vi i Norge skal kopiere stilen, men at vi må diskutere landskapsarkitektur mer, og da særlig nye anlegg for å se om utviklingen går i en retning som skaper kultur vi kan være stolte av og som fungerer. I boken *Ny norsk landskapsarkitektur* skriver Karsten Jørgensen og Vilde Stabel følgende:

”Det er viktig å føre en løpende debatt om landskapsarkitekturen: nye måter å forstå natur og omgivelser på, nye prioriteringer og nye kunstsyn vil gjøre at det vil være et konstant behov for å utvikle og forbedre praksis. Gjennom en åpen og kritisk debatt kan faget utvikles videre. En måte å bidra til dette på er å trekke fram og diskutere gode eksempler”.⁶

Etter 20-årsperioden som boken omtaler (1989-2009), har det kommet mer ny landskapsarkitektur på norsk grunn, og derfor vil jeg ta oppfordringen om å diskutere nye anlegg, og se det i lys av dagens syn og prioriteringer. Anlegget i Ås har sine kvaliteter og utfordringer, og siden få har omtalt akkurat dette anlegget, kan det være et av mine bidrag inn i diskusjonen om estetikk i norsk landskapsarkitektur. Det vil jeg gjøre ved å se på disse problemstillingene:

**Hvilke estetiske virkemidler er benyttet til å skape landskapsarkitekturen i Uraksen?
Hvordan er det visuelle samspillet mellom skulpturene og landskapsarkitekturen?**

Hva slags hensyn bør tas i betraktning for å skape gode samspill mellom skulptur og landskapsarkitektur?

6 Jørgensen mlf., *Ny norsk landskapsarkitektur*, 11

1.3 Teori- og kunnskapsgrunnlag

Kunst som erfaring

Estetikken handler om hvordan vi som mennesker reflekterer over verden gjennom sansene våre.⁷ Sanseninntrykkene kan by på opplevelser, og kan ses på som et grunnlag i kunsten. Kunst handler om kommunikasjon, og hvordan mottakeren oppfatter verket. Om tilskueren ser på et verk som tiltalende eller ikke, kan handle om egenskapene til kunstverket og om mottakerens egne smaksdommer.⁸

Smaksdommen bygger på hvilke erfaringer mottakeren har med seg fra før, som kan forklares gjennom hermeneutikk. I den hermeneutiske filosofi sies det at forståelsen vår alltid bygger på tidligere erfaringer. Dette inkluderer bakgrunn som går på nasjonalitet og kulturell arv, og individuelle erfaringer.⁹ Erfaringsfjellet bygger seg stadig opp ved nye opplevelser og vil gi en bredere horisont. Avhengig av folks bakgrunn og ulik mengde erfaring med kunst, vil det være naturlig at det vil være forskjeller i befolkningen for hva som er tiltalende. Den generelle befolkningens kunsts smak vil ha et annet sett med bedømmelseskriterier enn andre som har god kjennskap med kunst.¹⁰ Dette er noe som er viktig å ha med i tankene når det kommer til kunst i offentlig uterom.

Det som er flere ting som er spesielt med kunst i offentlig uterom. Campus er et eksempel på et hverdagslandskap for mange. Dette er omgivelser som brukerne beveger seg gjennom og erfarer på daglig basis, gjennom flere studieår eller hele arbeidsliv. Gjennom årene blir uterommene påvirket av årstidenes gang, og som gjør at kunsten kan oppleves i mange forskjellige settinger. Opplevelsene er ikke bare skiftende gjennom årene, men også gjennom vær. Erfaring om hvordan et verk blir oppfattet i kraftig regnvær kan være annerledes enn en morgen solen som skimter over åsen. Over år er uterommet i stadig forandring, vegetasjon vokser og mennesker kan endre vaner og bruk som forandrer betydningen av et område. Disse tingene er sider ved kunst i uterom som skiller seg fra lukket, innendørs museum. Mens museumskunst er noe man oppsøker selv, er kunst i offentlig uterom unikt ved at det eksponeres til mange flere, og over lenger tid.

7 Store norske leksikon, «Estetikk», Eivind Tjønneland, 27.04.2023. <https://snl.no/estetikk>.

8 Bale, Estetikk, en innføring, (Oslo: Pax forlag, 2009), 67.

9 Store norske leksikon, «Estetikk», Eivind Tjønneland, 27.04.2023. <https://snl.no/estetikk>.

11 Bale, Estetikk, en innføring, (Oslo: Pax forlag, 2009), 78-80.

Skulpturtradisjon på campus

Campus opp gjennom høyskolen og universitetets levetid vært et sted som har hatt jevnlig tilførsel av skulpturer og minnesmerker. De har kommet på plass for å hedre personer, dekorere, bygge identitet og til å skape ny kunst til offentligheten. For å se på tradisjonen for skulptur på campus og hvilke ideer som ligger til grunn, skal jeg fremlegge en historisk gjennomgang med utgangspunkt i skulpturene som befinner seg på campus og omegn (se figur 3).

De første skulpturene som ikke var minnesmerker, kom på 60-tallet. I etterkrigstiden i Norge er forståelsen av hva en skulptur er ganske entydig. Kunsten skulle være figurativ, med vekt på formale og nasjonale verdier. Mange av oppdragene norske billedhuggerne fikk var å reise monument og minnesmerker over 2. verdenskrig. Motivene er realistiske, men billedhuggerne begynner å jobbe mer med formspråk enn tidligere. Først ut i Norge var Aase Texmon Rygh, som allerede på 50-tallet gikk over til abstraksjon, uavhengig av det norske billedhuggermiljøet. Skulpturene hennes går over i det abstrakte og nonfigurative, med både uklare motiv som åpner for tolkning, og andre hvor skulpturen i seg selv skal stå som en form.¹¹ Verk fra hennes produksjon fins både i Aud Max, *Folkedans* (1973), og på uteområdet i studentbyen Pentagon, *Løk* (1978) (figur 1). En som gjenspeiler det norske miljøet i etterkrigstiden mer er Skule Waksvik, som har to utendørs skulpturer på campus fra 60-tallet, *Husdyrgruppen* (figur 2) utenfor Husdyrfagbygningen og *Hane* (se side 36) som ble flyttet til Ås i forbindelse med Veterinærbygningen. I samme periode blir det reist minnesmerker i parken til minne om viktige personligheter. Både dyreskulpturene og minnesmerkene gjenspeiler behovet Norge hadde for å bygge nasjonalitet, reise skulpturer av hverdagsmotiv, og minnesmerker over viktige personligheter.

Et godt eksempel på minnesmerke fra parken som viser hva tradisjonen bygger på er Falsenstøtta (figur 4). Den er står øst for Tårnbygningen, og er plassert på området hvor sorenskrivergården Vollebekk, hjemmet til grunnlovsfar Christian Magnus Falsen i 1814.¹² Dette er et prakt eksempel på nasjonsbygging, da monumentet minne rom grunnlovsskrivingen og frigjøringen fra Danmark. Falsenstøtta fra 1864 er det eldste minnesmonumentet på campus og er det første i rekken av mange minnesmerker og skulpturer i form av bautaer, portretter og dyremotiv.

11 Danbolt, *Norsk kunsthistorie, bilde og skulptur frå vikingtida til i dag* (Oslo: Det norske samlaget, 2015), 334-430.

12 Essen mfl., *Verneplan for UMB: Universitetet for miljø- og biovitenskap: bygninger og park i det sentrale universitetsanlegget: del 1*
Dette er et kjernemotiv på campus, og hvor «Falsen-statuetten» hvert år blir utdelt på 17. mai. Statuetten er en ærespris som deles ut til personer eller organisasjoner som har gjort en spesiell innsats i Ås kommune.

Figur 1: Aase Texmon Rygh, *Løk*

Figur 2: Skule Waksvik, *Husdyrgruppe*

Abstraksjonen som vagt begynner med Texmon Rygh på 50-tallet, slår for alvor ut på 70- og 80-tallet, og det radikale skiftet av uttrykksform. Fra enkelt tolkbare til motiv, endres oppfatningen om hva en skulptur kan være ganske kraftig. Frem til 70-tallet kunne det settes likhetstegn mellom skulptur og tredimensjonal form, men på denne tiden fikk skulpturene en ekstra dimensjon. Dimensjonen handler om rom for samfunnskritikk og konseptuell tenkning. Dette skapte en splittelse i billedhuggerverden mellom de som ønsket at skulptur skulle følge tradisjonene og de som mente at skulptur kunne være mye mer.¹³

13 Danbolt, *Norsk kunsthistorie, bilde og skulptur frå vikingtida til i dag* (Oslo: Det norske samlaget, 2015), 334-341.

1. Carl Nesjar, *Helårsfontene*, 1971
2. Boge Berg, «Frøya», en fruktbarhetsgudinne, 1982
3. Fredrik Raddum, *Custom Made Tree Trunk*, 2009
4. Lars Widenfalk, *Intet nytt under solen*, 2002
5. Skule Waksvik, *Husdyrgruppe*, 1965
6. Elmgreen & Dragset, *Cooling Bag*, 2005
7. Odd Tandberg, *Fugl*, 1981
8. Kathrin Schlegel, *Feeding from the Tree of Knowledge*, 2020
9. Siri Bjerke, *Des fleurs V*, 2021
10. Daniel Dewar og Grégory Gicquel, *The Waste*, 2020
11. Aurora Sander, *Løsrivelsen*, 2020
12. Skule Waksvik, *Hane*, 1961
13. Gunvor Nervold Antonsen, *Doxa*, 2020
14. Fritz Røed, *Veterinær på karneval i Venezia*, ca. 1990
15. Lars Morell, *Silent Codes*, 2012
16. Merete Sejersted Bødtker, *Kalven Nina*, 1989
17. Maren Dagny Juell, *The Party*, 2021
18. Bjørn Mortensen, *Krukke for friluft*, 2020
19. Steinar Haga Kristensen, *The Study*, 2020
20. Aase Texmon Rygh, *Løk*, 1978

Figur 3 Oversikt over kunst på campus og Pentagon

Figur 4: Falsenstøtta

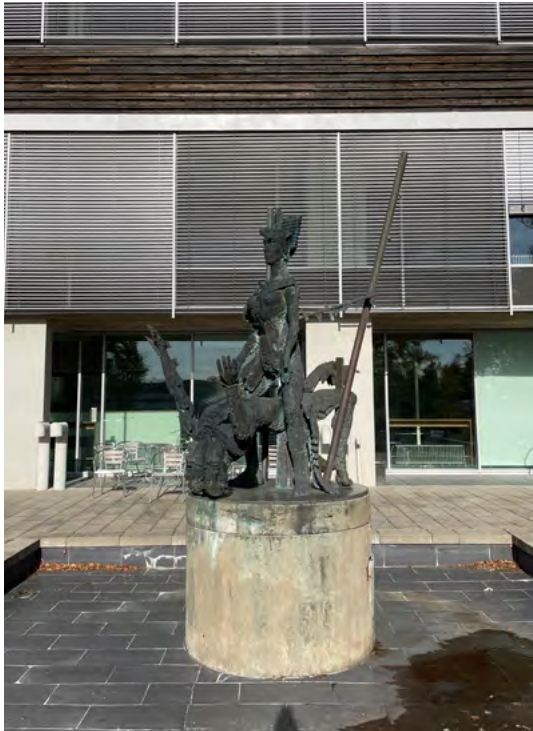

Figur 5: Carl Nesjar, *Helårsfontene*

Norges landbrukshøgskole følger med på tendensene innenfor modernistisk skulptur, og forbindelse med byggingen av Aud Max kommer *Helårsfontene* av Carl Nesjar i 1971 på plass på campus (figur 6). Den har med seg det nonfigurative, samtidig som skulpturen av en funksjonell rolle som fontene, både sommer og vinter. Nesjar leker med vann som element, som på vinteren får fryse til store kreasjoner av istapper nedover stålkantene.¹⁴ Den er blant de første av de mange vann- og isfontenene som kunstneren har laget, og det finnes mange ulike varianter rundt om i verden. Utenom fontenene har Nesjar har stått for flere monumentale verk på omtrent samme tid. Mest kjent for mange er *Fiskerne* (1969) laget med Pablo Picasso, som prydet Y-blokka før bygningen ble revet i 2020. Monumentale verk var vanlig i før og etter andre verdenskrig, men det er i tiden fra 1960-tallet at kunstnere bringer frem det konseptuelle i de monumentale verkene, som gjør at det skjer noe nytt med skulpturform innenfor de mer tradisjonelle rammene.¹⁵

14 Det er ikke hver vinter at fontenen blir satt på, men etter en god runde med henvendelser til eiendomsavdelingen fikk Ås-folket i vinter nyte synet av skulpturen i vinterdrakt.

15 Danbolt, *Norsk kunsthistorie, bilde og skulptur frå vikingtida til i dag* (Oslo: Det norske samlaget, 2015), 339.

Figur 7: Boge Berg "Frøya", en fruktbarhetsgudinne

Videre i tiden blir det akseptert med både figurative og nonfigurative skulpturer. Noen sverger til å holde seg til det tradisjonelle, mens andre er åpne for den modernistiske tanken om at verkets betydning i større grad skal ligge hos tilskueren.¹⁶ Billedhoggerne utfordrer og utforsker uttrykksformer, og en av billedhoggerne som tar utgangspunkt i de formelle kvalitetene hos tradisjonsskulptur som leker seg med form er Boge Berg. Skulpturfontenen «Frøya», en fruktbarhetsgudinne (1982), som står utenfor Sørhellinga, har et motiv inspirert av norrøne og egyptiske guder, og gudebilder. Kunstneren beskriver selv «Denne skulptur jeg har laget her viser en mann og en kvinne, men det er ikke en fysisk mann og kvinne jeg vil beskrive, men deres arketyperiske krefter, hva deres energi representerer i vår verden».¹⁷ Den har altså et motiv, men mye legges opp til beskueren å danne egne tolkninger. Dette gjenspeiler hvordan mange verk opererer i dens samtid.

16 Danbolt, *Norsk kunsthistorie, bilde og skulptur frå vikingtida til i dag* (Oslo: Det norske samlaget, 2015), 334.

17 Berg, «Frøya», en fruktbarhetsgudinne. Boge Berg's billedkunst. 26.04.2023 <https://bogeberg.com/frøya-en-fruktbarhetsgudinne>.

Figur 8: Lars Widenfalk, *Intet nytt under solen*

Figur 9: Elmgreen & Dragseth, *Cooling Bag*

På 2000-tallet er det en periode hvor det dukker opp flere nye verk på campus, som bygger videre på tradisjonen om bruk av skulptur. *Intet nytt under solen* (2002) består av flere skulpturer i granitt innendørs og utendørs i tilknytning Bioteknologibygningen. Innendørs står det en sfinx sammen med en kvinneskikkelse, en arm, en trapp og et kvinnehode, og utendørs står en sfinx til plassert.¹⁸ Lars Widenfalk referer til flere aspekter fra antikken, og viser i tillegg at skulptur fortsetter å bevege seg i en retning av det konseptuelle, i et materiale som er tradisjonelt innenfor billedhugging.

En skulptur som portretterer noe hverdagslig, men som får betydning gjennom situasjonen den er plassert i er Michael Elmgreen og Ingar Dragseths *Cooling Bag* (2005) som står plassert på Storeplenen utenfor Tårnbygningen (figur 9). Den er blant syv andre bronsestøpte kjølebager plassert på forskjellige plasser i verden.¹⁹ I denne situasjonen kan skulpturen invitere til piknik på plenen. Desverre har den i flere omganger utsatt for hærverk.²⁰ Dette verket kan være et eksempel på at kunst kan virke provoserende eller meningsløst for folk. Sammen med *Costum Made Tree Trunk* (2009) som finner sted utenfor Sørhellinga, er skulpturene objekter for refleksjon. Motivene er klare, men åpner opp for tanker rundt helt hverdagslige gjenstander.

18 KORO, «Intet nytt under solen (sfinx).»

19 Digitalt museum. «Cooling Bag.»

20 Røiland, »-Hærverk, ikke uhell.»

Figur 10: Fredrik Raddum, *Costum Made Tree Trunk*

Figur 11: Lars Morell, *Silent Codes*

Mellom flere av disse skulpturene har det kommet til flere byster og minnesmerker, som holder seg til tradisjonelle holdninger om skulptur og portretterer av viktige personligheter, med nyeste tilskudd i 2004. Dette viser at skulpturene på campus har et repertoar av både tradisjonelt og konseptuelt arbeid.

Videre fikk NMBU en stor satsning på kunst i forbindelse med utbyggingen av Veterinærbygningen. Blant nye tilskudd til campus er *Silent Codes* (2012) av Lars Morell, til forskjell fra mange av de andre skulpturene har denne tidligere vært et utstillingsverk på galleri før den ble en fast installasjon på NMBU.²¹ Det viser at skulpturer ikke bare blir produsert direkte til et sted eller ett formål, men at skulpturene får mening gjennom stedet det kommer til.

De fleste av skulpturene står i tilknytning til bygninger eller spesielle områder på campus, godt synlig for folk. I satsningen til Veterinærbygningen kom det mye ny kunst utendørs i Uraksen, som jeg vil introdusere i introduksjonen til vandringene. I tillegg fikk Nordskogen flere verk. I ytterkant av Nordskogen ved Ås gård, står *The Study* (2020) oppå en høyde (figur 12). Steinar Haga Kristensen har sammen med Martin Kuhn har skapt et verk som viser det figurative i møte med det abstrakte. Dette monumentale verket fremstiller et kyss, som kan handle om å utforske noe ukjent.²²

21 Morell, «Silent Codes.»

22 KORO, «The Study [Stein].»

Figur 12: Steinar Haga Kristensen, *The Study*

Figur 13: Bjørn Mortensen, *Krukke for Friluft*

Nordskogen har også to andre skulpturer, som står litt mer gjemt. Det ene er *Krukke for friluft* (2021), som er et temporært bidrag til kunstprogrammet (figur 13). Leirkrukken av Bjørn Mortensen står plassert i arboretet, som kan gi turgåere kunstopplevelse å deres skogsvandring. Det er meningen at verket skal brytes ned på stedet og kjenne på naturens krefter.²³ Den andre er ved inngangen til Nordskogen står en samling 3D-printede Tupperware-flaske av nedbrytbar plast på stålstenger av Maren Dagny Juell, kalt *The Party* (2021)(figur 14). Verket står for seg selv, men har også en tilhørende video kalt *Tutorial #14 The Party*.²⁴ Videoen har blitt vist på en skjerm, først ved Nordskogen, og senere bak Urbygningen, og er sånn sett det eneste verket som er kombinert med et helt annet medium.²⁵ Både *The Party* og *Krukke for friluft* er temporære, og får verkene en litt annen karakter enn de andre skulpturene ellers på campus. Skulpturene er ment til å bli ødelagte på sikt, til forskjell fra skulpturene ellers i parken, som er laget av solide materialer for å vare.

23 KORO, «Krukke for friluft.»

24 KORO, «The Party.»

25 Skjermen er tatt vekk, men filmen er mulig å se fra: <https://vimeo.com/394957114>

Figur 14: Maren Dagny Juell, *The Party*

Hvilke tanker vi tillegger «skulptur» har endret seg mye gjennom de siste 100 årene. Det har gått fra hverdagslige motiver i tredimensjonal form som er intuitivt å forstå, til å bli en tanke i en form, som enten blir formidlet klart, eller en tanke som blir fullt og helt overlatt til tolkning for publikum. I tillegg til skulpturene som er presentert i dette kapitlet, har NMBU mange flere skulpturer, hvor mange av dem vil bli presentert i introduksjonen til vandringene senere i oppgaven.

Fra hagekunst til landskapsarkitektur

Noe som gjør landskapsarkitektur til en egen kunstform, er at den forholder seg til både det estetiske og det funksjonelle i et uterom. Landskapsarkitektur skal i de fleste tilfeller oppfylle noen behov i samfunnet, men samtidig være appellerende i form av sanselige opplevelser. I tillegg til å helle mot det kunstneriske, står faget i skjæringspunktet mellom naturvitenskap og samfunnsvitenskap. Det har vært en utvikling gjennom de siste nesten 150 årene, som har satt sine spor for hagekunsten og landskapsarkitekturen i Norge. Med utgangspunkt i dette, vil jeg bruke utviklingen av campus på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet til å se på overgangen fra hagekunst til landskapsarkitektur.

Fagfeltet innenfor landskapsarkitektur og hagekunst har ikke hatt utpregede dype røtter i Norge, men én av hendelsene som startet det her var etableringen av Hagebruksavdelingen ved Den Høiere Landbrugsskole i Aas i 1887, og senere linjen for hagekunst i 1919 på Norges Landbrukshøgskole.²⁶ På denne tiden gikk faget på mest i å tegne snirklede hageplaner i landskapsstil. Parkens først etablerte del, formgitt og bygget i perioden 1860-1900 er også utført i landskapsstil.²⁷

Med inspirasjon fra det store utland, tegnet Olav L. Moen utvidelse av parken, med sømløse overganger fra parken i landskapsstil til en formelt utformet, nyklassisistisk folkepark i området ved Urbygningen og Tårnbygningen.²⁸ Parken som blir hans hovedarbeid, startet i 1924. På denne tiden begynner hagekunsten å skille seg mer fra gartnervirksomheten, og beveger seg mot å bli hagearkitektur. Parken blir en funksjonell folkepark som er utformet til å blant annet være et utendørs klasserom til vegetasjonsundervisning.

Utviklingen av campus videre skjer i takt med at det blir behov for flere undervisnings- og oppholdslokaler. Funksjonalitet får mer plass i utformingen av uteområder, det kan vi se ved Aud Max rundt 1970. Dette er i tiden hvor synet på fagfeltet seg og hvor utøvende for alvor begynner å kalle seg for landskapsarkitekter.²⁹ Som man kan se på forplassen til Aud Max i kontrast med sentralcampus, ved at den er mer preget av grå flater enn grønne.

Den største utbyggingen i nyere tid er utvidelsen med Uraksen. Både de estetiske og funksjonelle sidene av faget får plass i parkområdet. Den kunstneriske tyngden er spesielt fremtredende i de lukkede gårdsrommene inni Veterinærbygningen, og gjennom skulpturene i Uraksen. Det

26 Bruun, 75 år for landskap og utemiljø, (Oslo: Norske landskapsarkitekters forening), 23-25.

27 Jørgensen, «Portrett Olav L. Moen».

28 Jørgensen, «Portrett Olav L. Moen».

29 Bruun, 75 år for landskap og utemiljø, (Oslo: Norske landskapsarkitekters forening), 27.

naturvitenskapelige kommer frem gjennom en bredde av vegetasjon og håndtering av overvann. Og det samfunnsvitenskapelige kommer med omsorg for mennesker og funksjonelle løsninger som sykkelparkering og sitteplasser, og ved byråkratiske overordnede strategier og mål, som sammenslåing av institusjoner.

Med dette vil jeg oppsummere at landskapsarkitektur som kunstform har hatt store endringer gjennom parkens levetid. Det startet med hagebruk og nært forhold til gartneri. Senere har anleggsverkene gått fra å være små privathager til å være store folkeparker og offentlige steder. Landskapsarkitektur i dag har flere interesser å ta hensyn til, som gjør at fagfeltet skal i stor grad bidra med å løse funksjonelle oppgaver pakket inn i estetiske kvaliteter.

Landskapsarkitektur som språk

En som skriver om at landskapsarkitekturen har sitt eget språk, er den danske landskapsarkitekten og professoren Malene Hauxner. Når hun beskriver hvordan landskapsarkitektur er et eget språk, låner hun begrepene morfologi og syntaks fra språkvitenskapen. Morfologi handler om formlære, mens syntaks omhandler plasseringen av komponentene i forhold til hverandre. Landskapsarkitekturens språkform er romlig og kjennetegner verkene innen feltet. For å forstå betydningen av et landskapsverk er det derfor viktig å kjenne til hvilke komponenter som utgjør språket, og hvordan disse komponentene skiller seg fra andre kunstformer.³⁰ Derfor vil jeg fremlegge de ulike romlige elementene og hvordan de kan kombineres.

Landskapsarkitekturens komponenter

Hovedsakelig baserer jeg meg på boken *Form and Fabric in Landscape Architecture* av Catherine Dee, som utforsker romlige, estetiske og erfaringsbaserte konsepter for å beskrive elementer og morfologi i formgivingen av landskap.³¹ Denne kunnskapen fungerer som en slags ordbok som brukes til å lese og forstå landskapsarkitekturen og skulpturene som utgjør anlegget. Jeg har primært valgt å presentere de ulike elementene individuelt samtidig som jeg formidler hvordan de kan bidra til estetikk og romdannelse. Disse elementene inkluderer skulpturer, vegetasjon, stier, vann, topografi og bygninger. Der morfologiske prinsipper er direkte knyttet til bestemte elementer, vil jeg belyse prinsippet sammen med de relevante elementene. Dette inkluderer dannelse av rom, flater, kanter, blikkfang og overganger.

30 Hauxner, *Med himlen som loft* (København: Arkitektens Forlag), 7.

31 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001)

Skulptur

Skulpturer har en sterk evne til å være fokuselementer i et landskap. De kan fungere som en visuelle markører eller midtpunkt i et åpne rom. Skulpturer kan plasseres på steder som allerede har naturlige fokuspunkter, for eksempel på en åpen plass i en park eller på en høyde med utsikt over et landskap. Skulpturer kan også være en del av landskapet og bli en integrert del av omgivelsene. De kan bli plassert slik at de underbygger det omkringliggende landskapet, for eksempel ved å bruke materialer eller former som reflekterer den lokale geografien eller kulturen.

³² Dette kan bidra til å gi skulpturene en dypere forankring til stedet de er plassert i, og bidra til å skape en sammenheng mellom kunstverket og dets omgivelser.

En av fordelene med å ha skulpturer som fokuselementer i et landskap er at de kan utformes på en måte som skiller seg ut fra omgivelsene og opptrer som landemerker. De kan bli et visuelt punkt for orientering, et sted der folk naturlig samles, eller et referansepunkt for å finne veien i et åpent landskap. Skulpturer kan også bidra til å skape en følelse av identitet og tilhørighet til et sted, ved å reflektere den kulturelle arven eller historien til området de er plassert i.³³

Den kulturelle og estetiske intensjonen til skulpturer i et landskap kan variere avhengig av kunstnerens visjon, stedets karakter og formålet med installasjonen. Det kan være å berike opplevelsen av naturen, å utfordre konvensjonelle ideer om landskapsdesign, eller å stimulere til refleksjon og samtale om forholdet mellom mennesker og natur. Skulpturer i landskapet kan også være midlertidige eller permanente, og de kan være laget av ulike materialer, som tre, metall, stein eller plast, som kan bidra til å skape ulike estetiske og kulturelle virkninger.³⁴

Vegetasjon

Et av de mest grunnleggende elementene i landskapsarkitekturen er vegetasjon. En av dens viktigste roller er å definere landskapsrom. Romlighet oppnås ved å kunne håndtere masse og gruppere planter på en hensiktsmessig måte. Vegetasjon kan brukes til å markere retninger på en vei, danne sekvenser og skape rytme i landskapet. Vegetasjon langs stier kan skape sanselige opplevelser for brukerne av landskapet. Det kan være basert på lukt, muligheten til å ta og kjenne på teksturer, og muligheten til å bevege seg mellom lys og skygge. Dette gir en ekstra dimensjon av opplevelse og interaksjon med landskapet for de som ferdes langs stiene.³⁵

En viktig designferdighet i landskapsarkitektur er å kunne behandle planter som masser eller

32 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 166.

33 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 150

34 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 150 & 165.

35 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 62 & 99

individuelle former, spesielt hvis de skal brukes som fokuspunkter i et anlegg. Det er viktig å være bevisst om hvorfor vegetasjonen er til stede, om den er ment å skape vegger, tak eller på andre måter avgrense et rom, eller om den er der for å skape noe å se på, som et fokuspunkt i landskapet.³⁶

En ekstra dimensjon som må tas i betraktning når det gjelder vegetasjon er tid. Gjennom årets sesonger og over tid vil vegetasjonselementene forandre seg, og dette må tas hensyn til som integrerte konsepter i planteutformingen.³⁷ Selvfølgelig vil de fleste vegetasjonselementer kreve skjøtsel, men noen former vil holde seg relativt uendret i løpet av flere tiår.

Sti og veier

Stier er ledende for hvor folk skal gå, og legger til rette for hvilke sanselige opplevelser fotgjengeren får på sin ferd. Det er ikke bare et sted for bevegelse, men også et sted for å være sosial og oppdage noe nytt. Stier er grunnleggende struktur til å tilgjengeliggjøre og invitere inn i landskap. Dermed er gangnettet svært sentralt for å styre folks opplevelser av et område. Langs med ganglinjene er det lurt å danne variasjon og sekvenser for å unngå at veien blir monoton.³⁸ Variasjoner kan skapes på mange måter, gjerne med ulik bruk av de andre elementene og kombinasjonen av dem.

En av måtene å variere på er med bevisst bruk av rekke akser og meanderende stier. Akser kan brukes til å oppnå orden, makt og kontroll (figur 15). For å oppnå et mykere og naturlig uttrykk er det vanlig å bruke en slyngende former (figur 16). Som et grunnleggende element utgjør veinettet en sterk rolle til å påvirke uttrykket til landskapsarkitekturen.³⁹

Vann

Vann er en viktig ressurs i både funksjonell og estetisk forstand i landskapsarkitekturen. Det har

36 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 62.

37 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 62.

38 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 83-85.

39 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 91

Figur 15: Slottsparken i Caserta, Italia I: Rett vei

Figur 16: Slottsparken i Caserta, Italia II: Slyngende vei

en rekke betydninger og bruksområder som påvirker både vegetasjonen og menneskene som oppholder seg i et område.

For det første er vann avgjørende for vegetasjonens vekst og overlevelse. Planter trenger vann for å utføre fotosyntese, vokse og opprettholde sin biologiske funksjon. I landskapsdesign er det viktig å sørge for riktig vanning og dreneringssystemer for å sikre at vegetasjonen trives og skaper et frodig landskap.

I tillegg har vann en estetisk appell som tiltrekker seg mennesker. Mange mennesker liker å være i nærheten av vann, enten det er et rennende vann som en elv eller en bekk, eller et stillestående vann som en innsjø eller en dam. Lyden og synet av rennende vann kan ha en beroligende effekt, og det kan også legge til en følelse av ro og harmoni i et landskap. Derfor er vann ofte inkludert i landskapsdesign for å skape attraktive og behagelige utemiljøer. Vann kan også brukes sammen med stier for å skape en mer attraktiv opplevelse for brukerne.⁴⁰ Vannspeil er også en populær metode for å variere uttrykket i landskapsarkitekturen. Speilende vannflater kan skape en vakker refleksjon av omgivelsene og legge til en følelse av ro og harmoni i landskapet.⁴¹

40 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 114

41 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 114

Vann som element briner også inn noen utfordringer. Med økende ekstremvær, som tørke og oversvømmelser, kan vann bli en utfordring å håndtere. Det er viktig å vurdere dreneringssystemer og overvannshåndtering i landskapsdesign for å håndtere potensielle oversvømmelser og erosjon.⁴²

Bebyggelse

Bygninger kan ha flere funksjoner i et anlegg, både til å danne romlighet, vise kontinuitet og stå som landemerker. Vanligvis kan de være i enden av en akse som består av stier, vann, vegetasjon eller terrasser.⁴³ Elementene kan bidra til å rette fokus mot bygningen som element.

Formmessig kan bygninger være motstykker til en landskapskarakter eller – form. Der vegetasjon kan danne naturlige former, står bygninger ofte som harde flater og rette linjer. Dersom bygninger blir satt til å være blikkfang, er det viktig at det blir gjort i passende sammenhenger, hvis ikke kan det ende opp med at både landskap og bygning kommer ut som et uheldig resultat.⁴⁴

I tilknytning bygningers om blikkfang, er det naturlig å snakke om dårskap, teatraliske strukturer og rester som konsept i landskapsarkitekturen. I rekreasjonslandskap er det ofte ønsket at det skal være litt «dårskap». Det kan handle om at det enten skal tas vare på noe som er gammelt, eller bygge noe som ser dramatisk, tvetydig eller merkelig ut. Det kan være skulpturelle ting, gamle bygninger eller etterligninger av ruiner. For at det fungere bør det ha en funksjon utover det rent visuelle. Rester, som i at eksisterende elementer er ivaretatt, viser kontinuitet og bærekraft.⁴⁵ Det å starte fra blanke ark når man skal utforme et landskapsarkitekturprosjekt, vil være upassende i mange tilfeller. Dette har noe med at mange av kvalitetene i anlegg oppstår over tid og ved

bruk. Gjenbruk og «rester» kan derfor være et godt bidrag i at anlegg for å bevare stedsidentitet. Anlegget endrer seg over tid av seg selv, så det vil være mulig å endre et område bit for bit, slik at man planlegger et anlegg som ikke trenger mange år på å oppnå ønsket funksjonalitet og visuelt uttrykk.⁴⁶

42 Liptan, Sustainable stormwater management, (Timber Press, 2017), 30-38.

43 Dee, Form and Fabric in Landscape Architecture (London: Spon Press, 2001), 162

44 Dee, Form and Fabric in Landscape Architecture (London: Spon Press, 2001), 162

45 Dee, Form and Fabric in Landscape Architecture (London: Spon Press, 2001), 163.

46 Dee, Form and Fabric in Landscape Architecture (London: Spon Press, 2001), 15.

Topografi

Topografien kan ses på som et lerret, da det er det som danner grunnlaget for alle de andre elementene i et anlegg. Bakkens form kan enten ivaretas slik det er, eller formes for å oppnå ulike effekter. Å forme terrenget kan vies til både funksjonelle og estetiske kvaliteter, blant annet håndtering av vann, danne fokuspunkt eller overganger i et anlegg.

En forhøyning er en måte å heve bakkenivået for å skape en kontrast med landområdene rundt. En haug kan ha ulike funksjoner, det ene er at det gir en mulighet for folk å klatre eller gå opp på for å få en seirende følelse av å stå på en opphøyd posisjon.⁴⁷ Høydeforskjeller kan også fungere som en kant eller grense i et landskap og med det sette en grense til et rom.

Løs møblering og funksjonselementer

I tillegg til disse relativt faste elementene i landskapsarkitekturen, fins det andre ting som står plassert i rommet. Det fins en stor mengde typer løs møblering, blant disse finner vi sittemøblering, som benker, stoler og bord, mer naturlige som steiner, til belysning er det lyktestolper, lyskastere og spotter og søppelkasser. I tillegg kan det også være ventilasjonstårn eller – rør, sikringsbokser og skilt.

Disse har i utgangspunktet funksjonelle formål, men kan også ha estetisk funksjon. I tillegg til å være møblerin i rommene, kan noen av elementene også ha romdannende effekt.

Komposisjon - romdannelse

Skala og hvor åpent eller lukket landskapsrom har mye å si for opplevelsen av et rom. Et landskapsrom med tette og lukkede vegger kan både oppfattes som sikkert og privat, eller utrygt på grunn av få fluktveier. Med høye vegger kan landskapsrommet også oppleves som klaustrofobisk. På den andre siden kan veldig åpne rom resultere i monotone og utrivelige rom.

Å forme mindre rom kan være fint for å danne mikroklima som gjør det komfortabelt for folk å sette seg ned. Særlig sørvendte steder er gode steder for å nyte solen, mens en hekk kan være god for å holde vinden borte og en gruppe trær kan skape skyggesteder.

47 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001), 58.

Opplevelsen av skalaen av et rom kan ses i sammenheng med både et menneskes størrelse i forhold til landskapsrommets størrelse, eller størrelsesforholdet i relasjon med den menneskelige aktiviteten rommet er beregnet for. Noe som kan skape trygghet, gi mulighet for å orientere seg og ha en relasjon med omgivelsene er å skape noe i en menneskelig skala. Det vil at det kan ha positiv virkning for et menneske at omgivelsene er på størrelse med menneskekroppen. Konteksten har mye å si for opplevelsen, da mennesker responderer forskjellig til urbane og rurale områder.

Slik som en bygning vanligvis har flere rom, så består landskapsarkitekturen av rom i sammenheng med hverandre. Utendørs landskap er steder for bevegelse og derfor bør landskapsarkitekturen ha noen sekvensielle opplevelser når man beveger seg fra et sted til et annet. Når man forflytter seg mellom to steder blir man ekstra bevisst over tid og rommet man befinner seg i, derfor bør det legges inn ulike sanselige opplevelser med variasjon, for å unngå en statisk opplevelse av landskapet. En måte å skape terskler eller overganger mellom sekvensene på er ved å lage vinduer eller rammer i landskapet, for eksempel ved hjelp av vegetasjon. Virkningen kan rette oppmerksomheten landskapselementer eller landskapet i seg selv og dermed danne et blikkfang. Rammene kan også fungere godt som inngangsporter fra et uterom til et annet.

1.4 Metodisk tilnærming

I denne oppgaven benytter jeg en kombinasjon av ulike metoder for å analysere samspillet mellom landskapsarkitektur og skulptur på en helhetlig måte. Jeg baserer meg på tegning og lesning, som beskrevet av Malene Hauxner, for å analysere landskapsarkitekturen.⁴⁸ Skulpturene blir analysert i lys av kunsthistoriker Erik Mørstads skulpturanalyse.⁴⁹ For å få en forståelse av den romlige helheten, arbeider jeg meg gjennom anlegget i romlige sekvenser, inspirert av Gordon Cullen i *The Concise Townscape*.⁵⁰ Jeg har også brukt Catherine Dees tegnemetode fra *To Design Landscape* for å bruke tegning som analyseverktøy.⁵¹ Metodene har jeg brukt parallelt med hverandre. I tillegg til dette har jeg vært mye på befaring og tatt bilder og hatt samtaler med både medstudenter som er brukere av området og ansatte på universitet.

Befaringer har en sentral rolle for å oppnå sanselige opplevelser gjennom året. Parken endrer seg gjennom årstidene, og derfor har jeg gjennomført flere vandringar, både sommeren og høsten

48 Hauxner, *Med Himlen som Loft*, (København: Arkitektens Forlag, 2002).

49 Mørstad, *Visuell analyse*, (Oslo: Abstrakt forlag, 2000), 36-42.

50 Cullen, *The Concise Townscape*, (Oxford: Architectural Press, 1996).

51 Dee, *To Design Landscape: Art, Nature & Utility* (London: Routledge, 2012).

2022 og i skriveperioden vinter og vår 2023. Jeg har stort sett med kamera og dokumentert kvaliteter som knytter seg til ulike årstider, noe som har gitt meg muligheten til å analysere på et bredere tidsperspektiv enn bare vintersesongen. Innsamling av data og presentasjon av datamaterialet bygger på disse vandringene langs med gangveiene i anlegget. Rutene går fra sør, nord og vest, og strekker seg gjennom anlegget til hvert sitt endepunkt i ytterkantene eller sentralt i parken. Underveis fokuserer jeg på romforløpet i forhold til plasseringen av skulpturene langs gangrutene. Å bevege seg gjennom anlegget gir meg muligheten til å danne et helhetsinntrykk av anlegget og skulpturene slik de oppleves av folk flest, samtidig som jeg har kunnet hvordan andre bruker anlegget.

Siden masterplassen min har vært to minutter med gange unna oppgaveområdet, har det vært enkelt å gjennomføre befaringer jevnlig. En viktig del av analysemetodene er å samle førsteinntrykk og å ha en objektiv tilnærming til verket som analyseres. Derfor har det vært nyttig å se gjennom alt av analysematerialet flere ganger, slik at jeg ikke får forvridde oppfatninger om hvordan anlegget og skulpturene faktisk ser ut.

Som en hjelp til å lese landskapsarkitekturen og skulpturene har jeg formulert noen spørsmål, som besvares gjennom vandringene. De dekker formspråket og komposisjon. I beskrivelsene av vandringene har Malene Hauxner og Erik Mørstads metoder til å analysere verk, stått sentralt. Noe av det viktigste i deres metoder er å prøve å forstå mange sider av et verk, derfor har jeg som Mørstad gått inn for å stille en rekke spørsmål som ser på skulptur og omgivelser i sammenheng:⁵²

- Hva faller blikket på fra denne posisjonen?
- Hvilken oppmerksomhet får skulpturen i rommet? Hvorfor?
- Hva tilfører kunsten til uterommet, som ikke landskapsarkitekturen klarer i seg selv?
- Hvilke årstidsvariasjoner vil endre miljøet og uttrykket rundt skulpturen?

Spørsmålene har jeg kommet frem til ved å se teori og egne erfaringer i sammenheng, og som bidrar til å finne svar på de to første på problemstillingene:

**Hvilke estetiske virkemidler er benyttet til å skape landskapsarkitekturen i Uraksen?
Hvordan er det visuelle samspillet mellom skulpturene og landskapsarkitekturen?**

52 Mørstad, *Visuell analyse: metode og skriveråd* (Oslo: Abstrakt forl., 2000), 25-52.; Hauxner, *Med Himlen som Loft*, (København: Arkitektens Forlag, 2002), 22-25.

Metodene danner retning for hva som er viktig å se på for å kunne lese en skulptur eller et anlegg. Det handler om å nærlese det estetiske språket. Måten jeg har nærlest på er gjennom tegning, hvor har blitt inspirert av tegnetoden til Catherine Dee fra boken *To Design Landscape*. Ved å jobbe med svart-hvitt bilder og fremheve former på skissepapir, er det lettere å se på formene. I tillegg har jeg sett på mer fargerike bilder fra gjennom året.

Et annet sentralt teoretisk fundament for tilnærmingen er forankret i hermeneutikken. I denne konteksten dreier dette seg om å anerkjenne at tidligere erfaringer legger grunnlaget for tolkningen og forståelsen av de analyserte skulpturene og anlegget. Kunst blir oppfattet på forskjellige måter av ulike individer, spesielt i betraktning av at hver person har sin egen unike bakgrunn og kulturelle kapital.⁵³

I tillegg til egen oppfatning, inneholder metoden om omtaler fra andre. Dette er en del som kan bidra til innsikt om andre perspektiver.⁵⁴ Jeg har forsøkt å observere og danne egen tolkning før jeg har satt meg inn i andres beskrivelser av materialet. Omtalene som fins, er stort sett fra de prosjekterende, kuratorer og byggherre. Dermed får jeg vite mer om intensjoner og kan se det i sammenheng mer erfaringene fra anlegget.

53 Bale, *Estetikk. En innføring*. (Oslo: Pax forlag, 2009), 77-81..

54 Hauxner, *Med Himlen som Loft*, (København: Arkitektens Forlag, 2002), 23-25.

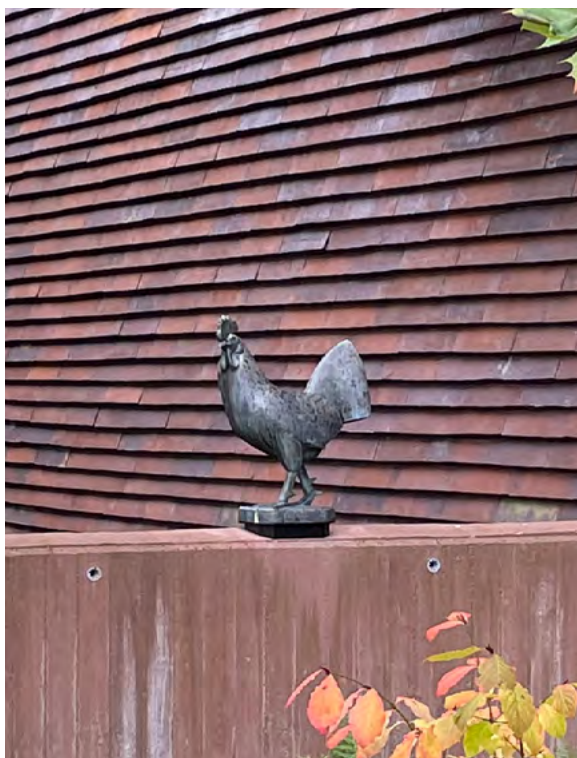
2 Vandringer i Uraksen

2.1 Introduksjon til verkene

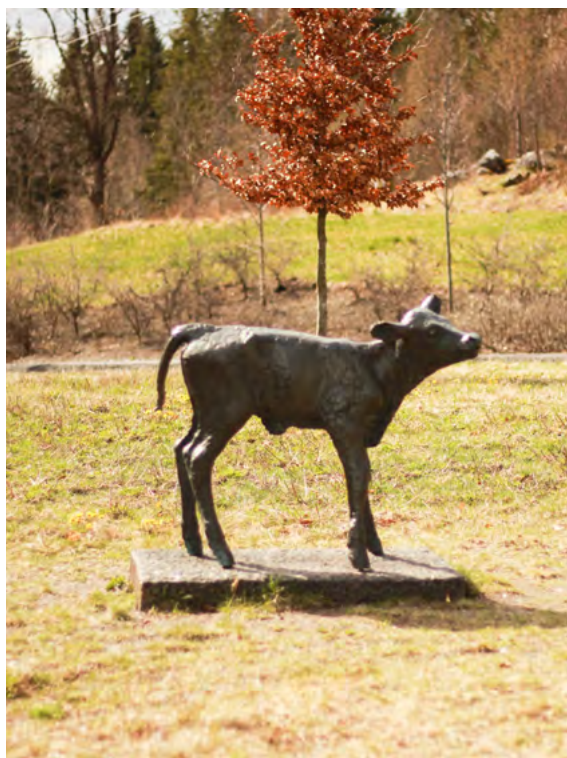
Før vi kan ta fatt i vandringene, vil jeg introdusere verkene som befinner seg i og rundt universitetsområdet. Denne introduksjonen vil gå kronologisk til verks. Jeg vil introdusere kunstner, motiv, materiale, tid den er laget og hvordan den har funnet veien til området. Hvis det er annen relevant informasjon, vil det også blitt tatt med her.

Hane (1961) er en bronseskulptur av Skule Waksvik (figur 17). Som tittelen beskriver, er motivet en hane. Denne skulpturen er brakt med fra Veterinærhøgskolen i forbindelse med flyttingen og utformingen av den nye parken og er blant de mange dyremotivene på campus.

Kalven Nina (1989) er enda et dyremotiv i samlingen (figur 18). Skulpturen er laget av Merete Sejersted Bødtker og ble laget til Norges Veterinærhøgskole etter initiativ fra studentene, og avbilder en av kalvene som kunstneren møtte på Norges veterinærhøgskole i 1987.⁵⁵ Kalven er foreviget i bronse, og har funnet et nytt hjem i landlige omgivelser på Ås.

Figur 17: Skule Waksvik, *Hane*

Figur 18: Merete Sejersted Bødtker, *Kalven Nina*

55 Bødtker, «Bronseskulptur». *3dimentional*. 26.04.2023. <https://www.3dimentional.no/no/3d-verk/bronseskulptur>.

Figur 19: Fritz Røed, *Veterinær på karneval i Venezia*

Figur 20 Odd Tandberg, *Fugl*

Fritz Røeds *Veterinær på karneval i Venezia* (ca. 1990), er et av verkene som ble flyttet til det nye parkdraget i 2021 (figur 19). Plassen den har fått er utenfor Veterinærbygningen og Veterinærinstituttet. Et ku-hode topper statuen og armene er strakt ut som et gammeldags fugleskremsel. Bronsen gir skulpturen en matt overflate, med en farge som blander inn i omgivelsene.

Fugl (1981) er laget av den lokale kunstneren Odd Tandberg (figur 20). Den abstrakte skulpturen er på utlån til NMBU. Den består av to deler i rustfritt stål, som sammen kan forestille en kropp og et hode med nebb.

Figur 21: Gunvor Nervold Antonsen, *Doxa*

Doxa (2020) er en serie trehender på seks deler av Gunvor Nervold Antonsen, som ligger spredt rundt omkring i Uraksen. Hendene utformer ulike gestikuleringer, og kan uttrykke ulike følelser og tanker. På sikt er det meningen at treverket av eik, bjørk og poppel skal brytes ned til insektshoteller.⁵⁶ Dette verket kan appellere til besøkende på ulike måter, enten ved det filosofiske eller det naturvitenskapelige tankesettet rundt skulpturene.

The Waste (2020) er skulpturens om står ved siden av Lille Årungen i Uraksen. Kunstnerne Grégory Gicquel og Daniel Dewar har hugget ut et par menneskeben og en vask, og latt deler av blokken stå i marmorblokkens naturlige uttrykk ved uttak. Tolkning av motivet legges hos tilskueren selv, men kan minne om død, operasjon eller magi.

Uraksens største enkeltverk, *Feeding from the Tree of Knowledge* (2020), er en stedspecifikk skulptur i patinert bronse. Katherin Schlegel, som er kunstneren bak verket, plukket et lav fra tuntreet sentralt på campus og brukte dette til inspirasjon til skulpturen.⁵⁷ Den trekker assosiasjoner mot kunnskapens tre fra skapelsesberetningen fra Bibelen og til Yggdrasil fra norrøn mytologi.

56 KORO, «Doxa».

54 Schlegel, «Feeding form the Tree of Knowledge.»

Figur 22: Daniel Dewar og Grégory Gicquel, *The Waste*

Figur 23: Kathrin Schlegel, *Feeding from the Tree of Knowledge*

Figur 24: Aurora Sander, *Løsrivelsen*

Figur 25: Siri Bjerke, *Des fleurs V*

Kunstnerduoen Aurora Sander har laget *Løsrivelsen* (2020) som er å finne i studenthagene i Uraksen (figur 24). Verket består av et lekent, flyvende piknikteppe og flittige maur som bærer på ost, vannmelon og banan. Motivet viser til aktiviteten på området, altså matdyrking og inviterer til å sette seg ned for å nyte et måltid. Navnet ”Løsrivelse” kan fortelle at insektene er i ferd med å stjele maten. Dette er et av de få verkene i parken som kan ses på som aktiverende kunst, med tanke på at man enkelt kan sette seg ned på det flyvende teppet for å ta seg en pause.

Des fleurs V (2021) i tyrkisk basalt er laget av kunstneren Siri Bjerke (figur 25). Motivet er abstrakt, men har en kombinert matt og blank overflate. Toppen kan minne om en visnet blomst. Den er gitt i gave til åpningen av Veterinærbygningen. De som ga skulpturen var Multiconsult, Fabel Arkitekter, Erichsen & Horgen, Link Landskap, Nosyko og Metier OEC.⁵⁸

Disse skulpturene representerer på hver sin måte viktige tendenser av norsk kunsthistorie innenfor skulptur og billedhogging fra etterkrigstiden, modernismen og samtidskunsten. Utvalget som er tatt med fra Adamstuen til Ås bidrar til en helhetlig samling fra mange tiår. Flere av verkene bidrar til å bygge universitetets identitet og viser spesielt intuisjonens interesse for dyr og naturelementer, som gjør at mange kan kjenne seg igjen som student på husdyrfag, underviser i biologi eller forsker i plantevitenskap. Andre verk heller mot det abstrakte og utfordrer tilskueren til å tenke selv eller til å ikke tenke i det hele tatt. Det er en måte å skape en bredde i kunsten på. Skulpturene står i miljøer som kan gi de mer mening og skulpturene kan bidra tilbake med å forklare omgivelsene.

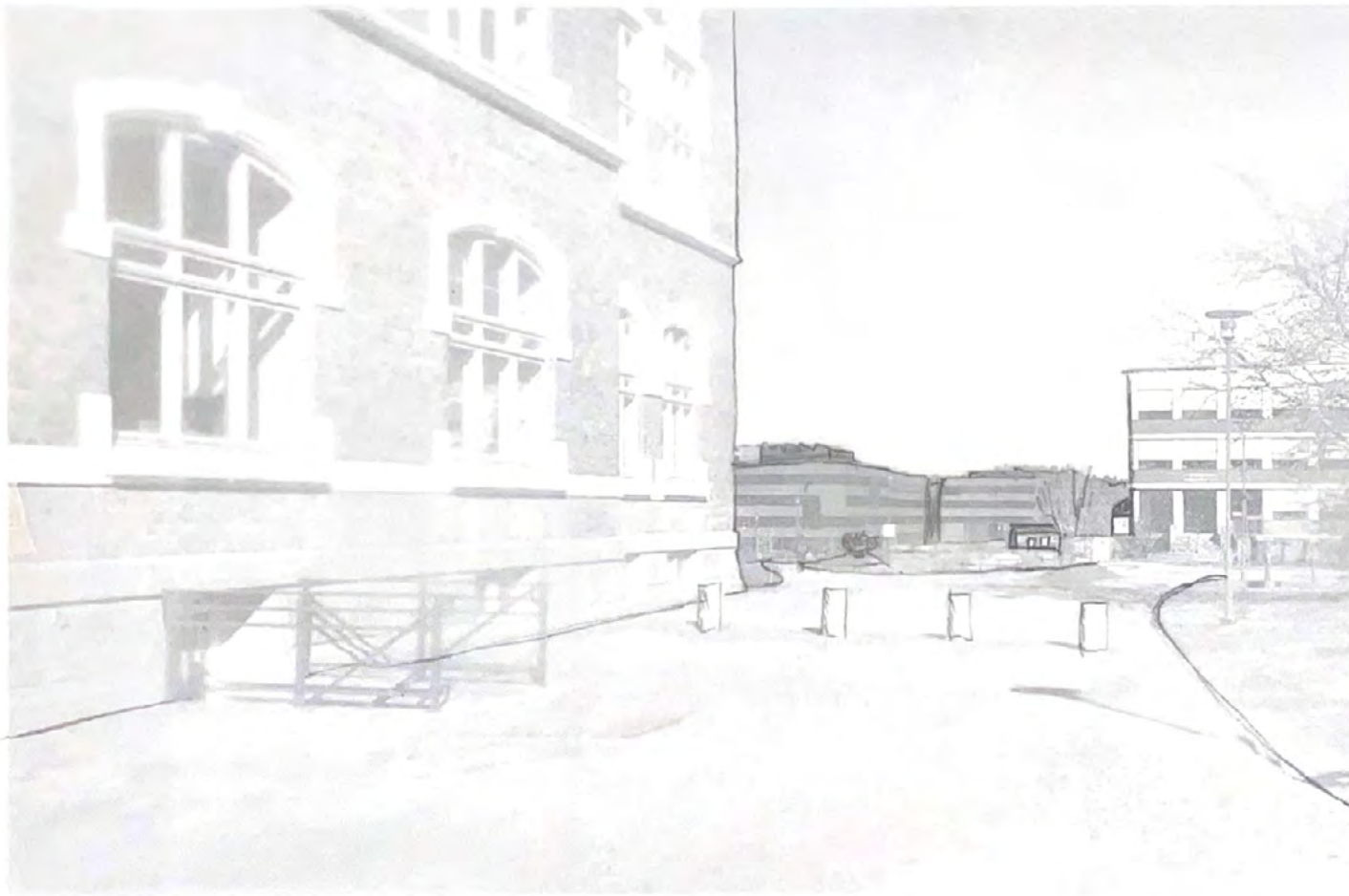
58 KORØ. «Campus Ås, kunsten å kunstvandre». Brosjyre. 2021. https://koro.no/content/uploads/2021/08/Kunstvandring-pa%CC%8A-Campus-A%CC%8As_2021.pdf.

2.2 Første vandring - fra Urbygningen til Nordskogen

Den første vandringen går fra Urbygningen på den gjennomgående gangveien til Nordskogen.

Figur 26: Første vandring

Figur 27

Denne vandringen starter i overgangen fra den nyklassisistiske delen av parken til det nyetablerte parkområdet (figur 27). Teglveggen og buskfeltet danner en portal inn fra det gamle til det nye.

Allerede før passeringen av Urbygningen kommer *Feeding from the Tree of Knowledge* til syne. Fra denne posisjonen ser skulpturen liten ut i forhold til omgivelsene, men bygningene på alle sider fungerer som en ramme og bidrar til å sende blikket mot skulpturen. Plasseringen ser ut til å ha en sentral posisjon i det kommende landskapsrommet, og minner om tradisjonen med plassering av et enkelttre på gårdstun.

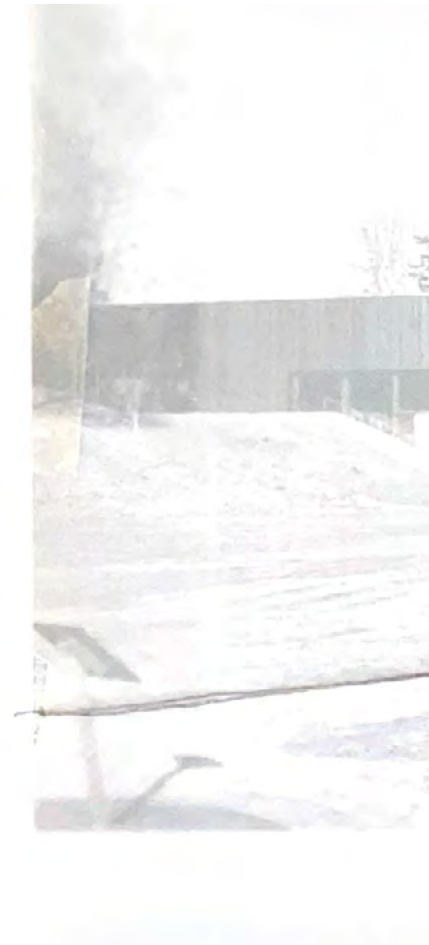
På vei ned langs gangveien mot Bikuben og skulpturen "Feeding from the Tree of Knowledge" oppleves rommet som svært åpent, og det er mulig å se langt inn i parken (figur xx). Gangveien, plenen og de store bygningene tar opp mye plass i det store parklandskapet. I dette landskapet oppnår skulpturen visuell balanse sammen med det røde og det hvite huset, og de skiller seg ut som tre fargepunkter i landskapsbildet.

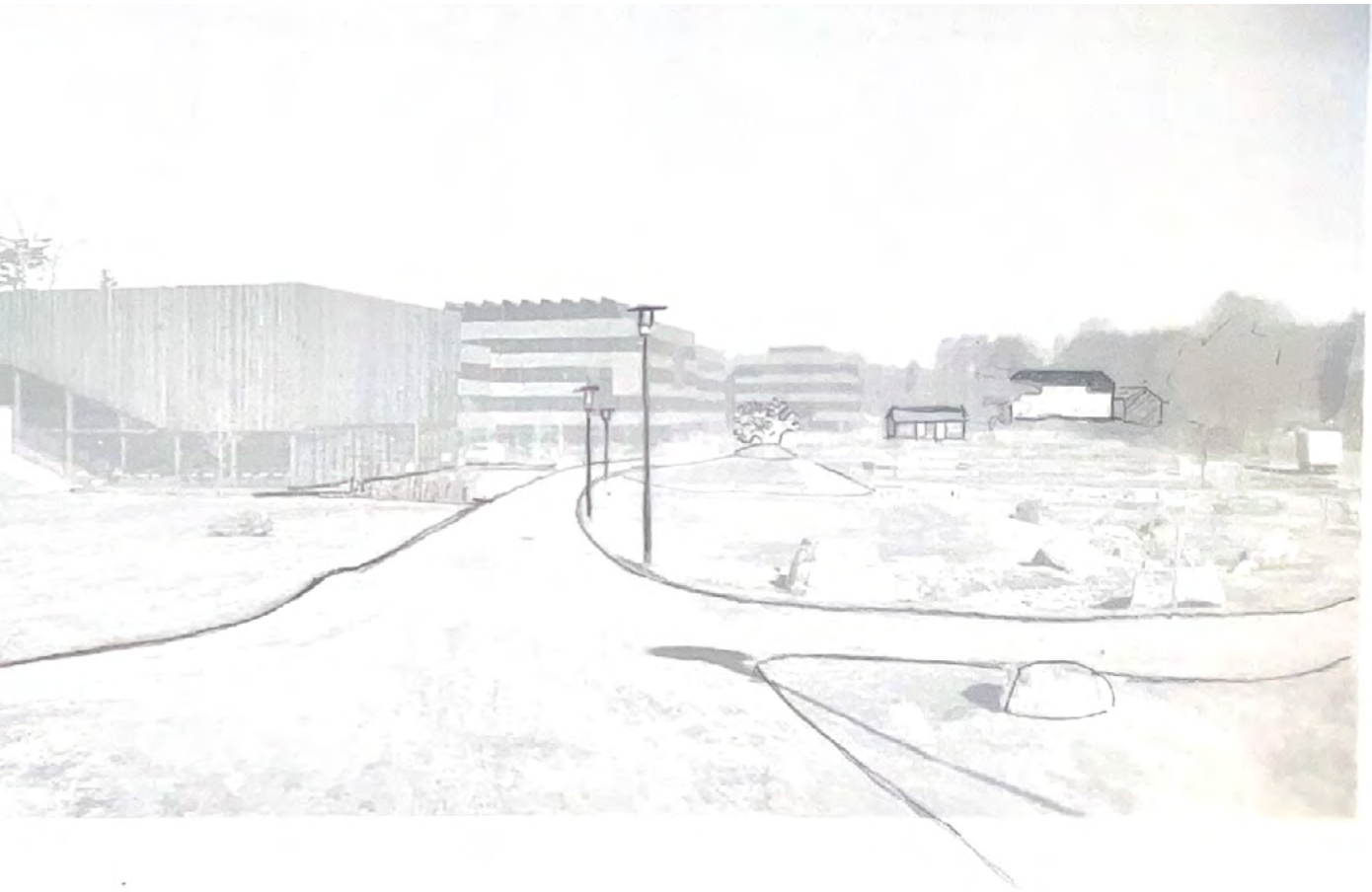
Selv om jeg nå er nærmere skulpturen avstandsmessig enn ved forrige stoppested, virker den liten i det store, åpne landskapet. Dette kan skyldes at skulpturen står lavt i terrenget og ses vagt ovenfra når man går nedover gangveien. Terrenghøyningen bidrar til å heve skulpturen i landskapsrommet, men siden den opprinnelig står på et av de laveste punktene i anlegget, hjelper det lite å heve den for å skape høyde i et så stort rom som dette.

Langs gangveien er det plassert lyktestolper, noe som kan skape en visuell separasjon fra skulpturen. Ettersom gangveien er buet og de høye lyktestolpene er plassert på innsiden av veien, kommer lyktestolpene i synsfeltet foran skulpturen når man beveger seg innover i parken. Lyktestolpene har hovedsakelig en funksjonell verdi, mens skulpturen har en estetisk verdi. Dette fører til en konflikt mellom det funksjonelle og det estetiske.

"Feeding from the Tree of Knowledge" har noen estetiske kvaliteter som kan belyses i sammenheng med landskapsarkitekturen rundt. Selv om skulpturen forestiller en lav, har den noen av de samme egenskapene som et tre og har i tillegg verdifulle egenskaper som skulptur. I motsetning til et levende tre vil skulpturen beholde samme form og farge gjennom årstidene og fra år til år. Slike statiske elementer gjør at anlegget har konstante visuelle innslag som ikke er avhengige av tid for å bidra til kontinuerlig estetisk verdi. I dette tilfellet beholder skulpturen størrelsen og fargen til enhver tid, i motsetning til et tre som gradvis må vokse for å oppnå en bestemt form, og mister farge om vinteren. Skulpturen har en kvalitet som et statisk element i et ellers dynamisk utemiljø. Sammenlignet med de unge trærne i dette uterommet, virker skulpturen fyldig, mens trærne er beskjedne i perioder uten løv.

På sikt vil trærne vokse seg større og overskygge lavet både i høyde og volum. Dette kan føre til at de voksende trærne konkurrerer med oppmerksomheten. Samtidig kan veksten av tregruppen skygge for småbygningene. Dette kan bidra til å forsterke skulpturen som et tydelig fokuspunkt.

Figur 28: Gangveien ned mot Bikuben

Om våren vil kirsebærtrærne blomstre og som en gruppe skape et iøynefallende syn (figur 29). Gruppen består av ulike kultivarer med forskjellige blomsterfarger og noe varierende blomstringstider, noe som kan skape et fragmentert gruppebilde under blomstringen. En positiv side ved dette er at gruppen vil ha en lengre blomstringsperiode.

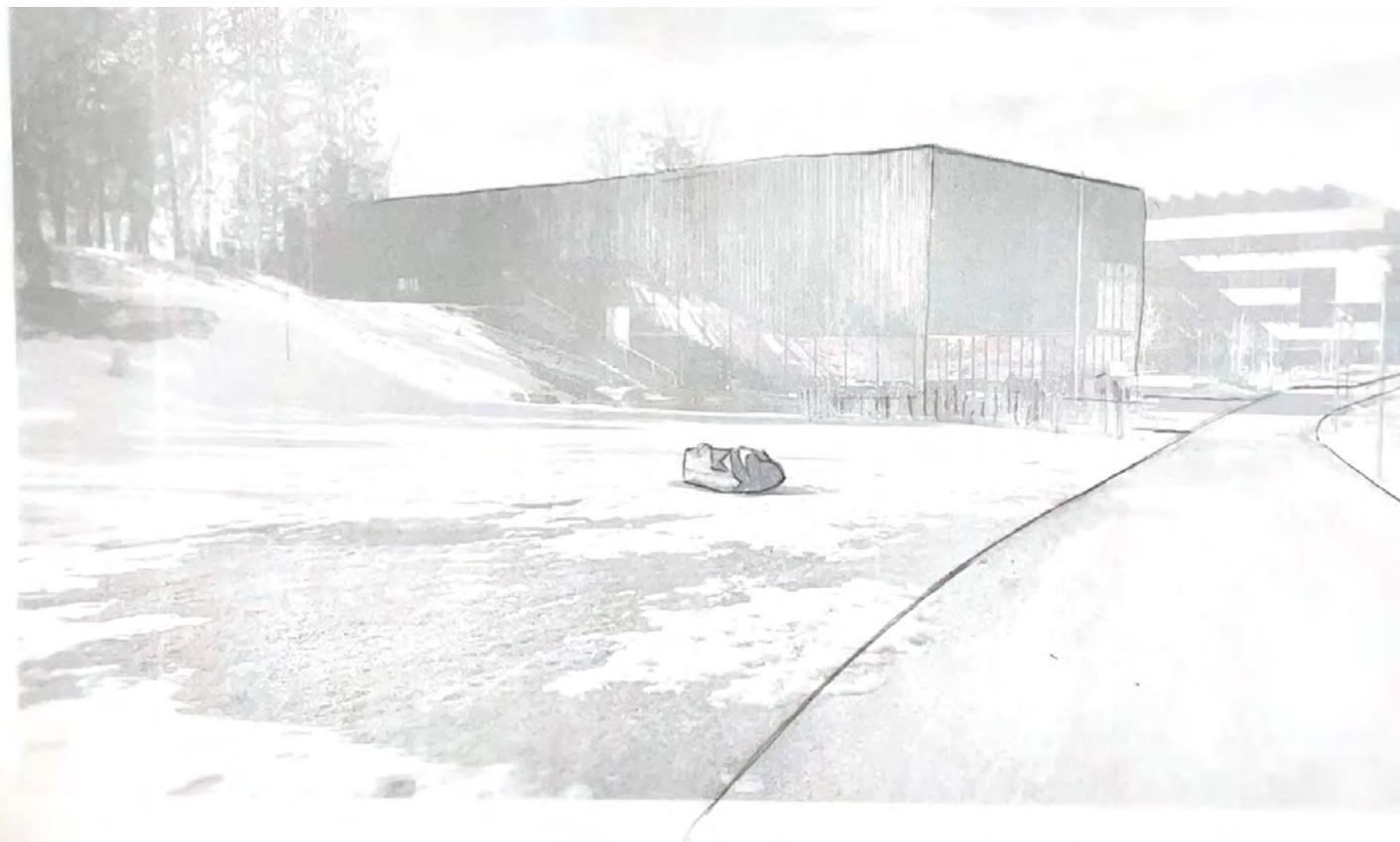
Figur 29: Blomstring av kirsebærtrærne

Treskulpturene som ligger fritt på plenene er tre av eksemplarene danner Doxa. Den ene ligger alene som en knyttet neve langs med hovedgangveien (figur 30) og de to andre ligger ved stien langs med Niagara og danner to åpne håndflater (figur 31-32). Sammen med de andre eksemplarene lager de gjentakelse gjennom Uraksen.

Over tid råtner treverket og skulpturene blir til insektshotell. Samme tankegang finner vi i den eldre delen av parken, hvor gamle trær har blitt sagt ned og tømmeret får bli liggende og råtne ved siden av der treet har stått i sin levetid. Begge tilfeller ender i det samme, men har to forskjellige bakgrunner. *Doxa* er ment som kunst og det felte treet er en praktisk løsning med et miljømessig for et gammelt tre som hadde nådd enden av sin levetid. Det viser at det kan være kort vei mellom kunst og praktiske løsninger.

Gangveien slynger seg langs Niagara og har et mykt og naturlig preg. Her kommer man tett på både skulpturene og trærne, og opplever å være på et mer intimt sted enn på hovedgangveien. Vannveien får man en gang i blant få oppleve med vann, men kun etter store nedbørmengder eller når snøen smelter. Bunnen er ganske flat, så i tilfellene vannet tar plass, blir vannet ofte stillestående.

De åpne hendene langs den slyngende stien er plassert i en vag nisje av trær i grupperingen som fyller plenen mellom gangveien og Jordfagsbygningen. Trærne rundt skulpturene

Figur 30

Figur 31

bidrar til å innramme verket. Gangveien ender ved krysningen med Oluf Thesens vei og er den mest naturlige veien å følge fra sentralcampus til parkeringsplassen. På denne gangveien med naturlig preg går man plutselig fra parkområdet til parkeringsområdet. Med unge trær som ikke tar mye plass, er sikten relativt åpen, og selv fra avstand kan man oppfatte parkeringsplassen som en del av anlegget.

Figur 32

Figur 33

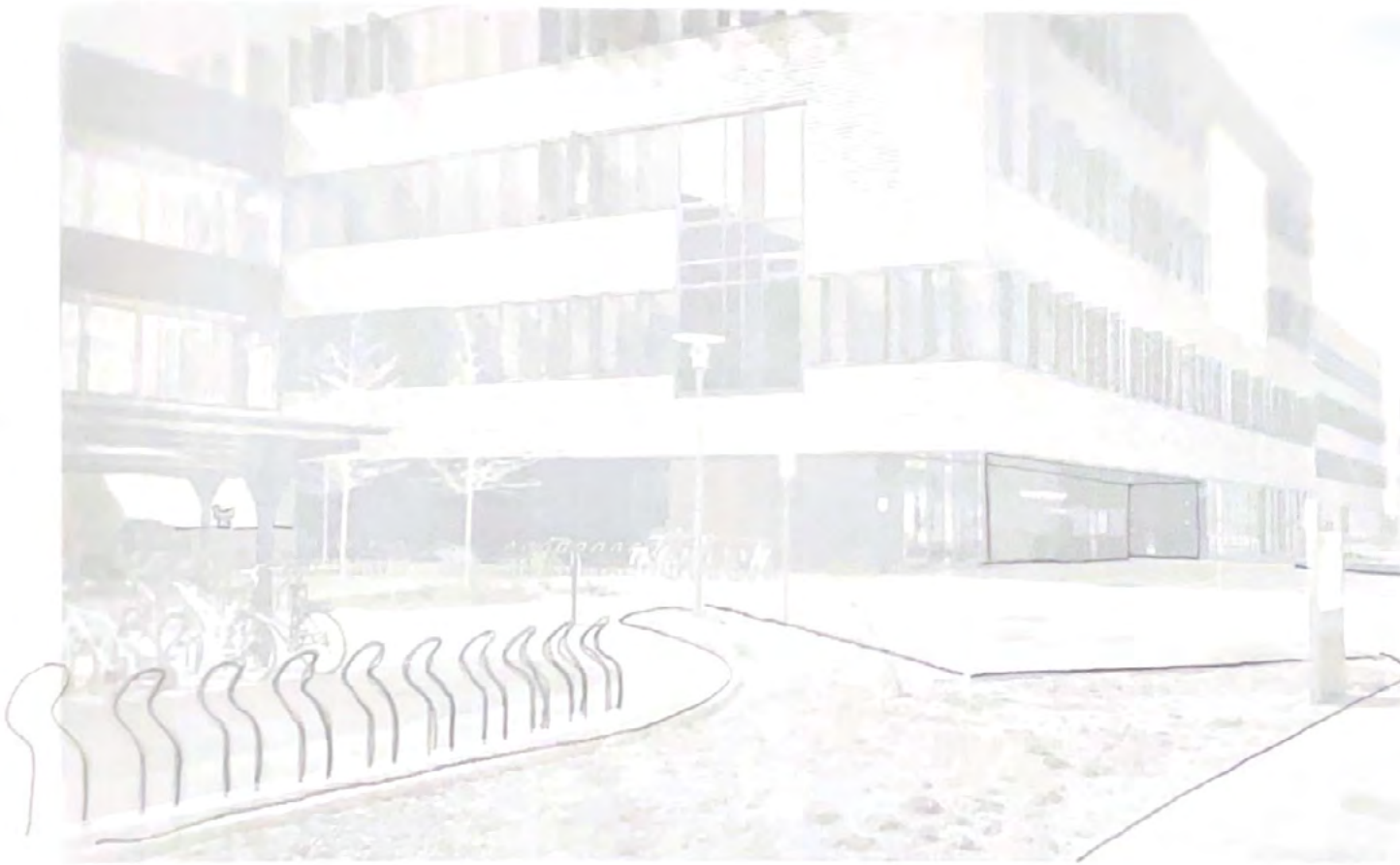
Følger man hovedgangveien kommer man nærmere *Feeding from the Tree of Knowledge* (figur 33). Skulpturens høyde løfter den opp i rommet, og fra denne posisjonen vil man kunne heve blikket for å betrakte lavet. Skulpturen passer visuelt inn i det landlige miljøet med det røde og hvite huset. Størrelsesforholdet til bygningene bak underbygger ideen om skulpturen som et tuntre.

Forhøyningen som skulpturen står på, kan minne om en gravhaug i sin utforming. En tanke i norsk folketro som dette kan minne om, er at et tuntre ble ansett som et hellig tre som ofte vokste på gamle gravhauger. Rommet der skulpturen er plassert, oppleves også her som stort. Forhøyningen løfter den tre meter høye bronseskulpturen og skjuler blant annet Oluf Thesens

vei i bakgrunnen. Dette gir *Feeding from the Tree of Knowledge* en sterkere rolle som fokuspunkt. Samtidig skaper høydeforskjellen en slags kant, som gjør det mer naturlig å betrakte skulpturen litt på avstand.

Skulpturen er sentralt plassert i det nye anlegget og bringer med seg et stykke historie fra den eldre delen av campus. Lavet som har inspirert verket, kan symbolisere overføring av kunnskap og visdom fra det gamle til det nye. Tradisjoner og kunnskap fra institusjonen skal berike den nye delen av campus.

Figur 34

Gangveien fører videre mot Veterinærbygningen. Mellom gangveien og sykkelparkeringen skaper staudefeltet en rolig opplevelse når det blomstrer, rettet mot hovedinngangen til Veterinærbygningen (figur 35). Inngangen har en forplass med noen bilparkeringsplasser på den ene siden og sitteplasser på den andre. Ved hjørnet av sykkelparkeringen strekker *Hane* seg langs toppen av en av Veterinærbygningens gårdsplasser. Verket kan oppleves både innenfra og utenfra. Ved inngangen står to minnesmerker som er flyttet til Ås fra Adamstuen. Disse minnesmerkene representerer to personligheter innenfor veterinærmedisin. Videre langs gangveien står *Doxa* titter opp med en fjerde hånd som en del av denne vandringen.

Romfølelsen her oppleves mer intim i denne delen av vandringen. Om sommeren og delvis ut på høsten dannes rommets vegger av staudefeltet. Utenfor blomstringssesongen dannes rommets vegger av sykkelstativene og Veterinærbygningens fasade.

Bygningen får stor oppmerksomhet fra denne posisjonen. Det er lett å oppfattes som liten i forhold til denne enorme bygningmassen. En stor bygning krever også lesbarhet, for å gjøre det enklere å orientere seg. En ting som ikke tydelig fanger oppmerksomheten er hovedinngangen (figur 34). Forplassen med belegningsstein, vegetasjon, minnesmerker og skilt indikerer inngangspartiet til bygningen. Imidlertid er det lite som fungerer som et blikkfang her, noe som kan gjøre det uklart hvor man skal gå inn. Bygningen og landskapsarkitekturen virker likegyldige til hverandre på dette punktet.

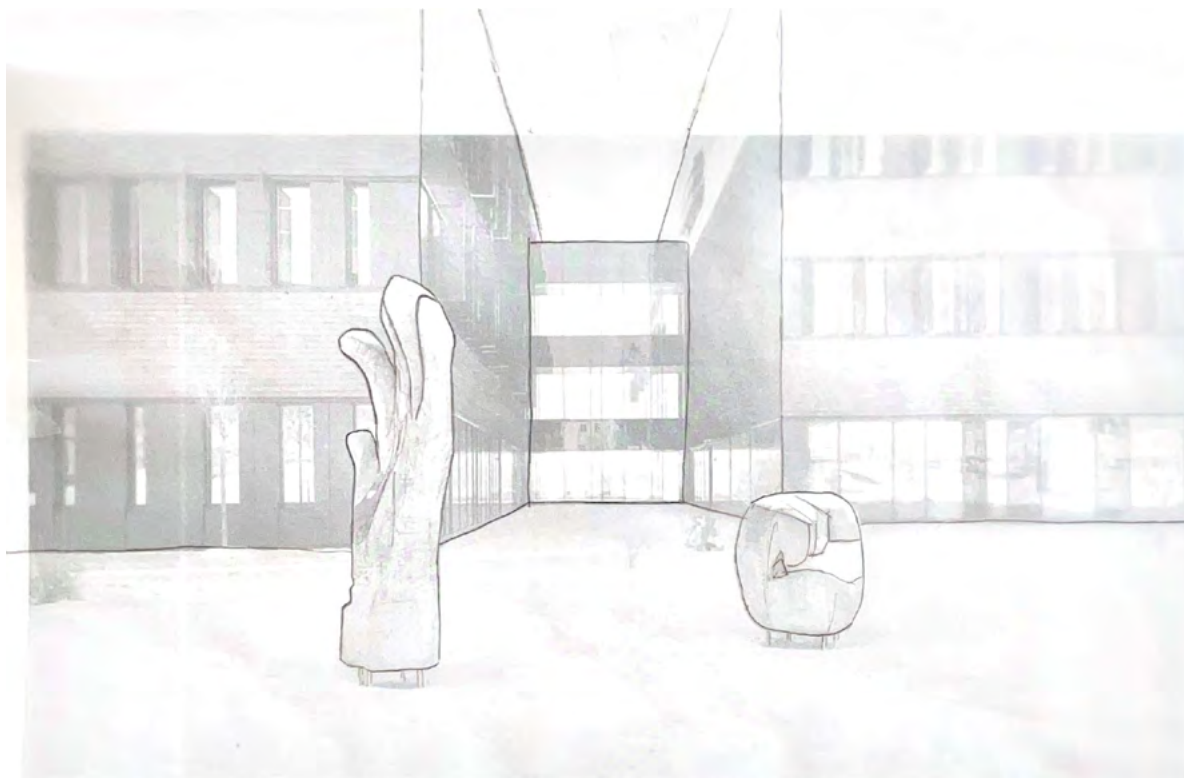
Figur 36

Forbi hovedinngangen møter man et nytt landskapsrom som leder mot Nordskogen. Gangveien fører gjennom et åpent rom avgrenset av bygningens vegger, ung og voksen vegetasjon, topografiske høydeforskjeller, ventilasjonstårn og skog (figur 36).

Doxa ønsker velkommen inn i neste del av sekvensen. Rommet inneholder flere skulpturer og gir utsikt til arboretet. Det er mye å se, og åpenheten gjør at man har god oversikt over rommet frem til skogens begynnelse. *Doxa* og ventilasjonstårnene på motsatt side av gangveien fungerer som blikkfang i dette rommet. Her kan det sies at både estetiske og funksjonelle elementer deler plassen. Både trestrukturene og tårnene skaper høyde i rommet og gir de som går en visuell opplevelse.

På nært hold kan man se at skulpturene er plassert i linje med åpningen i bygningsstrukturen (figur 37). Hendene er vendt fra hverandre, noe som gir inntrykk av en splittelse. Denne oppfatningen forsterkes av arkitekturen i bakgrunnen som danner en ramme, og skulpturene havner i ytterkanten av rammen. Dette viser hvordan omgivelsene kan påvirke oppfatningen av verket.

Figur 37

Figur 38

Videre på gangveien kommer skulpturen ”Veterinær på karneval i Venezia” til syne. Skulpturen ser ut over den ødelagte grusveien og plenen, som har blitt dekket av vann og is gjennom vinteren og forårsaket skade (figur 38). Tilfeldighetene gjør at skulpturen står plassert i dette oversvømmede miljøet. Den befinner seg ved kanten av ødeleggelsene og skaper en scene. Dette resulterer i en komisk situasjon der omgivelsene og skulpturen får en relasjon på tvers av gangveien. Tolkningen av skulpturen påvirkes i stor grad av omgivelsene og konteksten den er plassert i. Utendørs lokasjon kan by på uforutsigbare variasjoner i omgivelsene til en skulptur, blant annet på grunn av vær og årstidsvariasjoner. I motsetning til et verk som stilles ut innendørs i et nøytralt rom, vil skulpturen og landskapsarkitekturen rundt sammen utgjøre et verk som kan uttrykke ulik estetikk gjennom året.

I tillegg til å vise at en skulptur kan gi ulike opplevelser basert på endringer i omgivelsene, viser situasjonen også behovet for en balanse mellom estetiske og funksjonelle løsninger i landskapsarkitekturen for å oppnå intensjonen bak verket og opprettholde den formmessige planen. Funksjonsbestemte elementer, for eksempel vannrenner, er viktige for å opprettholde orden i anlegget. Ved å lede vannet bort i renner, vil plenen og gangveien kunne holde seg intakte.

I likhet med hovedinngangen har forpartiet til Veterinærinstituttet en beskjeden utforming, som skaper en distanse mellom gangvei og inngang.

Et at de mest fremtredende elementene ved inngangen er det siste eksemplaret av *Doxa* (figur 39). Rekken av hendene langs med gangveien danner en helhet langs med gangveien, både som gjentakende element og til å skape dynamikk på plenarealene. Plasseringen i forhold til arkitekturen minner om plasseringen av den åpne håndflaten og knyttneven, fordi de begge er i nærheten av inngangen til bygningen.

Figur 39

Figur 40

Forbi inngangen og på vei inn mot Nordskogen tetter vegetasjonen seg sammen, med både nyplantede trær og storvokste trær. Her begynner overgangen til et helårsgrønt miljø (figur 40). Mellom furutrærne dukker det opp en liten overraskelse – en kalv som titter frem. Til tross for å være blant de minste skulpturene i parken, klarer *Kalven Nina* å tiltrekke seg mer oppmerksomhet enn mange av de større. Verket blir innrammet av sitt eget lille skogsmiljø (figur 41).

Det at man ikke oppdager skulpturen før man er på nært hold, påvirker opplevelsen av verket. Når man er i nærheten, får man muligheten til å komme i direkte kontakt med verket med én gang. Kalven skiller seg ut som det mest fremtredende elementet og får derfor mye oppmerksomhet. Den litt skjulte skulpturen vekker nysgjerrighet og oppfordrer til å utforske mer av det som befinner seg inne i skogen.

Figur 41

Skulpturen bringer med seg historie fra den gamle veterinærhøyskolen og kan skape en følelse av tilhørighet for de som allerede er kjent med den, og kan skape trivsel. Det kan være vanskelig å tilpasse seg nye steder og omgivelser, så å ha noe kjent som dette, vil gjøre flytteprosessen lettere. Kunst har en evne til å vekke minner, og dette er en viktig egenskap ved kunst som er vanskeligere å oppnå med landskapsarkitektur alene.

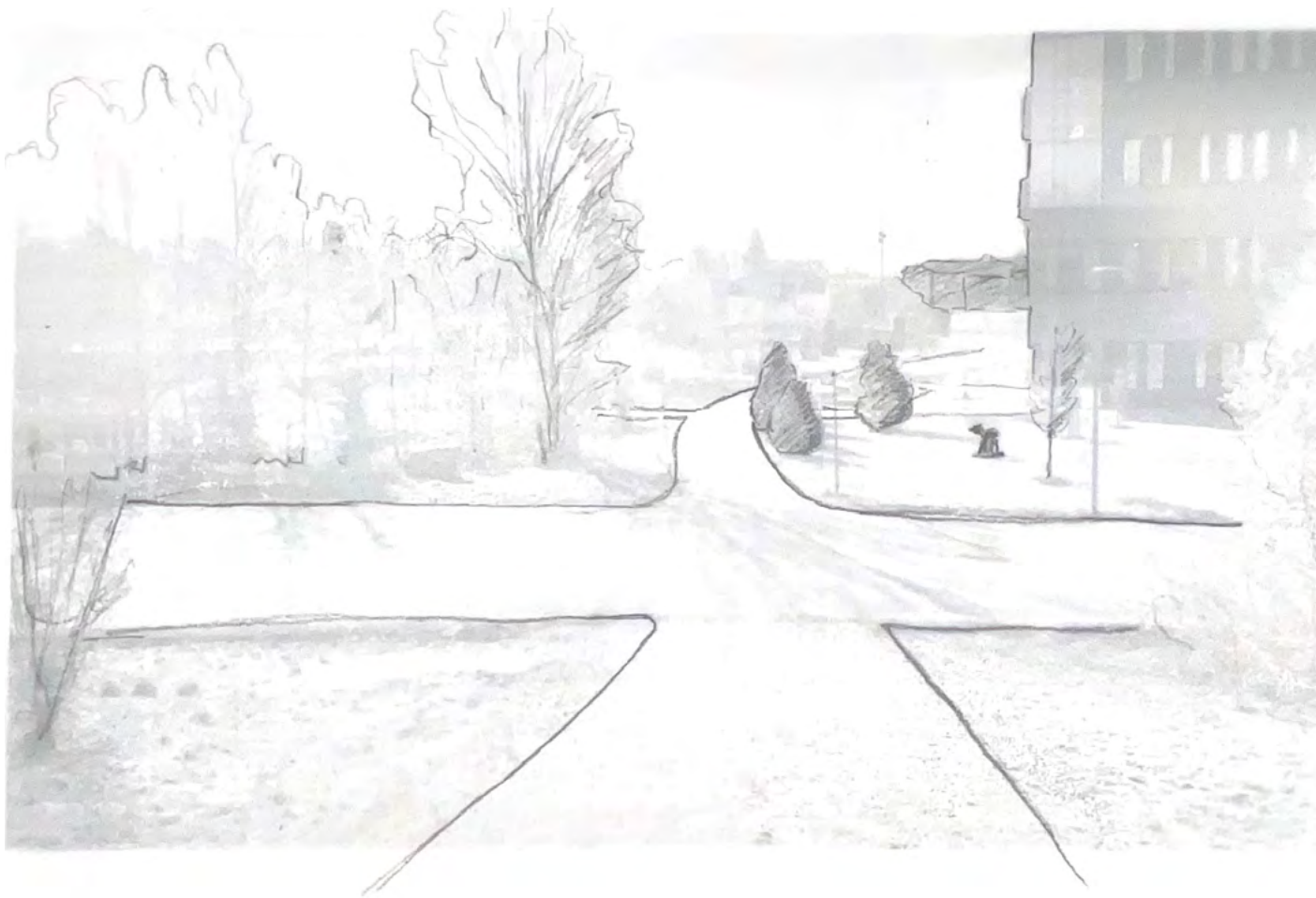
Dette er et av de få stedene i Uraksen som har vintergrønn vegetasjon, og er dermed et av stedene i parken som byr på farge og liv på vinterstid.

2.3 Andre vandring - fra Nordskogen til Urbygningen

Den andre vandringen motsatt vei av første rute, altså fra Nordskogen til Urbygningen.

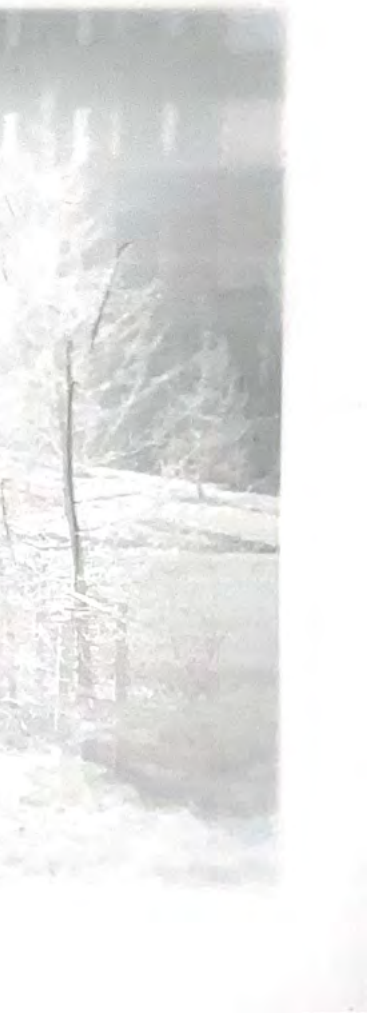
Figur 42: andre vandring

Figur 43

Når man kommer fra skogen, faller blikket på den voksne vegetasjonen i en blanding av løvfellende og vintergrønne trær, den lille skulpturen og Urbygningen i bakgrunnen (figur 43). Veterinærinstituttet er også fremtredende og skaper en vegg for uterommet. Veien som deler skogen og parken skaper et skille som markerer starten på anlegget. Skulpturen av den lille kalven står i et åpent rom.

De vintergrønne trærne som står som kjegler og bygningen danner et rom hvor skulpturen får ta plass. Kalven oppleves som en velkomst inn i parken (44).

Figur 44

Figur 45

Skogsvegetasjonen tar brått slutt idet man beveger seg forbi inngangen til Veterinærinstituttet. Når landskapet åpner seg får man oppleve *Doxa* liggende på plenen (figur 45). Det som er fint å se fra denne plasseringen er at når man går forbi den og følger den med blikket, leder den deg til å se mot himmelen og åpningen av landskapet. Sånn sett ligger den flott til. Når rommet er så åpent som det er her, mister anlegget konseptet om den glidende overgangen mellom skog og åpent parklandskap.

I åpningen av disse ligger to av Veterinærbygningens atrium. Bygningene i bakgrunnen gir en naturlig innramming til verket. Åpningen, som kan være fristende å oppsøke, byr på to av atriumene i bygningen. Det er ikke mulig å komme helt innpå, men man kan se litt gjennom gjerdet. Litt synd er det at gjerdet sperrer, slik at det er vanskelig å komme innpå og oppleve de lukkede, flotte gårdsrommene.

«Doxa» betyr antagelse og tro. Det kan brukes som en motsetning til sikker viten og kan forstås som tanker og verdier som deles mellom mennesker, som beskriver sider ved kultur og samfunn som folk tar for gitt, og ikke setter spørsmålstegn ved. Treskulpturene, har en respekt for naturgrunnlaget, og hvis tilskueren også vet verkets tittel og formål, kan det lede inn på en reise av tanker. «Doxa» sikter mot det sanselige. Denne delen, som ligger for seg selv, ligger som en åpen hånd på plenen. En åpen hånd kan være bokstavelig og vise til at det kun er en åpen hånd. På den andre siden kan verket få tilskueren til å tenke videre på at en åpen hånd i sammenheng kan være naivt eller imøtekommende. Det kommer mye an på hvordan mottakeren tar med seg sine erfaringer inn i møte med kunsten. Bare det at verket heter *Doxa* får tankene til å spinne for å finne en større mening.

Det fine med denne skulpturen er at den kan være en sammensetning av både det sanselige og vitenskapelige. Siden verket har en estetisk og en funksjonell side, har den potensiale til å treffe en bredde av mennesker.

Figur 46

Veien fortsetter fra Veterinærinstituttet mot hovedinngangen til Veterinærbygningen. I denne sekvensen har ventilasjonstårnene en visuell tiltrekningskraft. Dette gir et hardt og industrielt preg som bryter med det naturlige uttrykket til trærne. Mellom tårnene stikker skulpturen ”Veterinær på karneval i Venezia” frem (figur 46). Når man går forbi, er den ikke så lett å oppdage, da det er flere elementer med samme vertikalitet som sperrer for sikten. På avstand, som fra denne synsvinkelen, oppleves skulpturen fra siden, der den er på sitt smaleste. Plasseringen av skilt og lyktestolper kan sies å være uheldig i dette tilfellet.

Opplevelsen er annerledes når man møter skulpturen forfra. Her står den plassert som en stolt skapning mellom tårnene. Det skaper symmetri med skulpturen som sentralt punkt. Skulpturen i bronse samspiller med det industrielle uttrykket, mens tårnene står som vaktposter i bakgrunnen (figur 47). Verket kan minne om et fugleskremsel, som har til hensikt å passe på åkrene og skremme vekk fugler. Himmelen og trærne bidrar også til å sette stemningen.

Figur 47

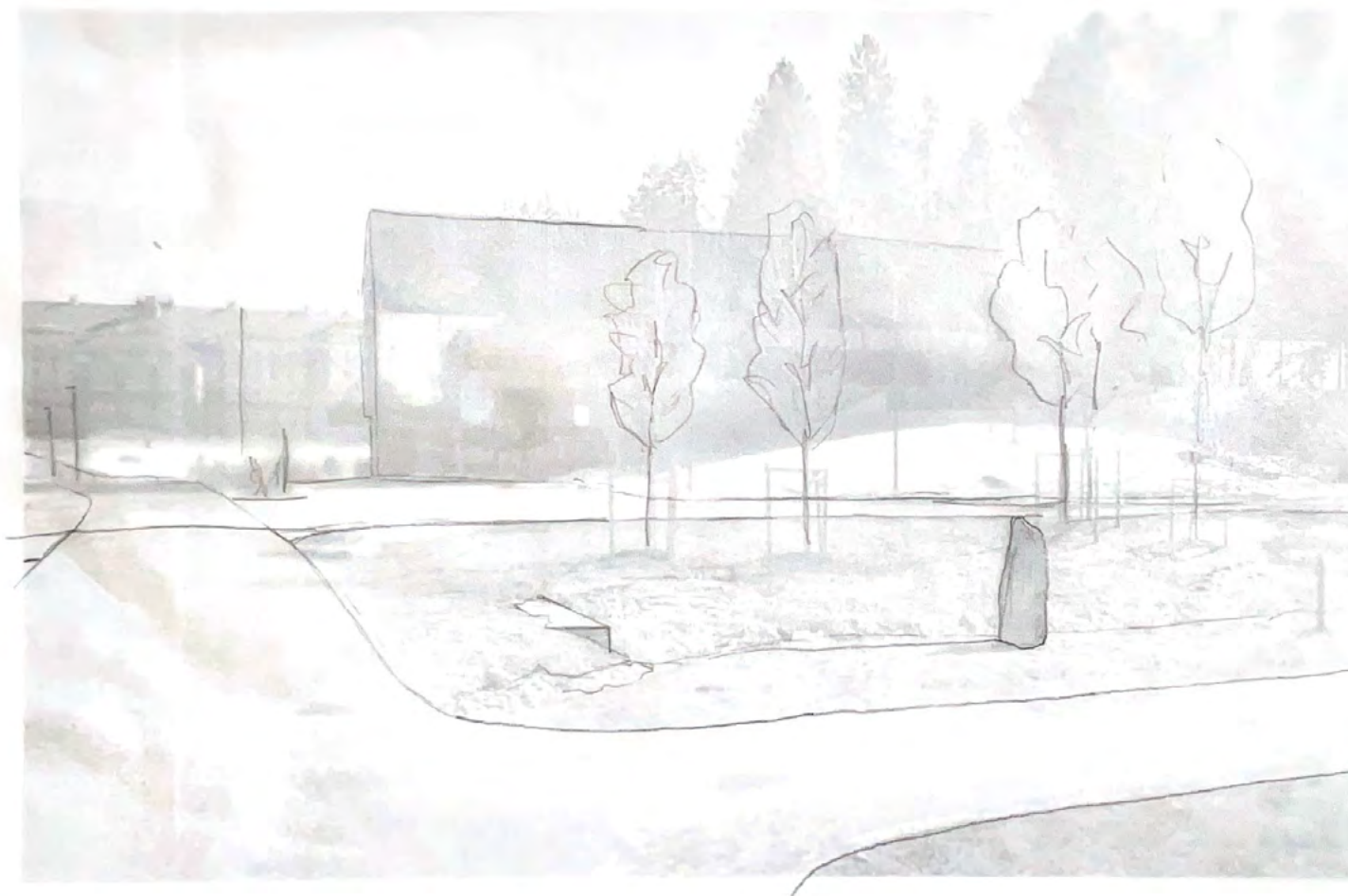
Figur 48

Dette er en av posisjonene som ligger i midtaksen til Urbygningen (figur 48). Blikket faller på mange forskjellige elementer, noe som kan virke forstyrrende. Siden Urbygningen er et viktig monument i parken, vil jeg i dette tilfellet se nærmere på oppmerksomheten den får.

Ettersom området heter Uraksen, skapes det en forventning om at Urbygningen skal fremstå som et betydningsfullt monument. Imidlertid, med andre bygninger av lik størrelse rundt, en gangvei som leder blikket andre veier, og "Feeding from the Tree of Knowledge" som står side om side i forhold til midtaksen, oppleves rommet som flatt, med liten direkte oppmerksomhet rettet mot Urbygningen eller de andre elementene.

Over tid kan trær og hekker vokse seg til en vegg som skiller Urbygningen fra resten av anlegget. Landskapsarkitekturen spiller en viktig rolle her med å definere rom og lede blikket. Gangveien bestemmer kroppens vinkel og legger til rette for hva man skal se og oppleve. Veien retter blikket mot Bikuben, som opprinnelig er utformet for å ikke tiltrekke seg for mye oppmerksomhet. Likevel er det denne bygningen man beveger seg mot og ser på. Gangveien svinger seg uten egentlig å svinge rundt noe. Dette skaper en opplevelse av et tomt rom.

Figur 49

Parallelt med Oluf Thesens vei kommer Niagara til syne sammen med *Des fleurs V* (figur 49).

Skulpturen tar en diskret plass og blander inn i omgivelsene med en dempet, naturlig gråfarge. *Des fleurs V* har en enkelhet som bidrar til dynamikken i overgangen fra parkens del som er nærmest tilknyttet Veterinærbygningen, og over til delen ved Bikuben.

På samme måte som de andre skulpturene er *Des fleurs V* et unikt element som skaper en opplevelse som kun er mulig med akkurat denne skulpturen. Egenskapene den har er at man kan stoppe ved den og undre seg over hva den forestiller. Med abstrakt kunst som denne, er det kun fantasien som setter grenser. Siden den ligger nærme gangveien, er det fristende å gå bort og berøre den polerte avrundingen på toppen. Dette er en skulptur som vekker nysgjerrighet og inviterer til interaksjon.

Vannveien som danner en bakgrunn for skulpturen, bidrar til å etablere en overgang fra den ene delen av parken til den andre. Skulpturen bidrar til å markere enden som tilhører Veterinærbygningen. I tillegg er dette et av stedene hvor man kommer nærmest inn på vannveien, for å faktisk oppleve den (figur 50).

Figur 50

Figur 51

Gangveien svinger videre forbi Bikuben og mot østsiden av Urbygningen. Blikket føres opp mot Cirkus, staudene og Doxa som ligger godt synlig på plenen.

Skulpturen og staudene utgjør en stor kontrast til den store plenen. Begge bidrar til å bryte det monotone, flate landskapet. Doxa fungerer som et blikkfang, da den visuelt skiller seg fra områdene rundt med sin farge og form.

En av mange bidrag som denne skulpturen gir, er muligheten til å etterligne den. Når man ser en knyttet hånd, kan man få lyst til å gjøre det samme. Dette bringer noe menneskelig og relaterbart inn i området, som også er hverdagslig og enkelt.

Siden denne gangveien er den mest brukte ruten, vil mange oppleve denne skulpturen som et farvel til landskapsrommet. Skulpturen fremstå som en trestokk når man passerer, og det kan kreve en aktiv deltagelse, med et åpent sinn i møte med kunsten. Det som er fint med å gå gjennom samme område regelmessig over tid, er at man kan utvikle en relasjon til skulpturen over lengre tid. På vanlige dager, når man rusler fra kantina til forelesning eller stresser til et møte, er det ikke sikkert man alltid tenker på skulpturen. Men på dager hvor man er mer åpen for inntrykk eller filosoferer over livet, kan en synlig skulptur som Doxa få en til å reflektere litt.

2.4 Tredje vandring - fra Oluf Thesens vei til brygga

Den siste vandringen begynner på gangveien parallelt med Oluf Thesens vei og ender opp på brygga ved Lille Årungen.

Figur 52: tredje vandring

Figur 53

Ankomsten fra øst går parallelt med Oluf Thesens vei, hovedatkomsten for bilister. På denne veien inn i anlegget er det hovedsakelig tre deler av landskapsområder som er synlig (figur 53). Delene er Veterinærbygningen, kulturlandskapet med trekker og Fougnerhaugen med Bikuben. Linjene i omgivelsene danner et forsvinningpunkt som trekker blikket mot kulturlandskapet.

En skulptur kan skimtes så vidt fra denne posisjonen. Den står plassert sammen med skilt, lykestolper, en gruppe med nyplantet gran og godt utviklede løvtrær. Skulpturen er ikke spesielt fremtredende fra denne distansen. Hvis man oppdager den fra avstand kan den vekke en nysgjerrighet, og fotgjengeren blir oppmerksom på at man nærmet seg et landskap av en annen karakter.

Både veterinærbygningen og den storvokste vegetasjonen danner vegger for det uterommet som gangveien leder inn i. Det oppleves som en slags inngangsport og skaper en overgang fra det utenforliggende landskapet og parken på innsiden mot kulturlandskapet.

Figur 54

På vei inn i anlegget dukker skulpturen *Fugl* opp (figur 54). Skulpturens enkle uttrykk går godt sammen med *Bikuben* i bakgrunnen. Begge har en røff aura, hvor skulpturen er laget av rustfritt stål og bygningen av mørkt treverk. Samtidig som de underbygger hverandres enkelhet, står materialene i kontrast til hverandre. Stålet skinner opp med sin glatte flate, mens treverket er mørkt og matt, i likhet med skogen. Kontrasten mellom skulpturens geometriske former og naturens organiske, bidrar også til at skulpturer skiller seg ut fra omgivelsene og skaper oppmerksomhet.

Skulpturen fra den lokale kunstneren Odd Tandberg, er et bidrag til parken som bygger lokal identitet. En skulptur av samme kunstner er *Håp* og står i Ås sentrum. For mange som har vært i sentrum og på campus, kan skulpturene virke samlende for tettstedet.

Fugl peker inn mot anlegget, og fungerer som en velkomst i overgangen til campusbygningene og den nyanlagte parken. På en måte fungerer den som et skilt med en pil, men uten informasjon. Samtidig som skulpturen er uten et spesifikt motiv, gir den en opplevelse av å være veiledende og skape en overgang fra utsiden til innsiden av anlegget.

Når grantrærne vokser seg større, vil de danne et bakgrunnsteppe for skulpturen, og sannsynligvis vil skulpturen tre mer frem. Når de vokser seg større, vil det være fare for at det nærmeste treet vokser seg inn i skulpturen. Det skal sies at skulpturen er på utlån, så det er ikke sikkert det vil være et problem, men hvis den skal stå over lang tid, ville det vært hensiktsmessig å plassere skulpturen lenger unna vegetasjonen. Da vil både vegetasjon og skulptur få stå med bedre plass å boltre seg på.

Forbi skogsvegetasjonen og kommer mer av selve Uraksen til syne (figur 55). Det første parkelementene kommer til syne, men det oppleves ikke ennå som at en park nærmer seg. Området oppleves åpent, og de sterkest fremtredende elementene her er parkeringsplassen, bilveien, kulturlandskapet og skulpturene.

Det er det to skulpturer som møter fotgjengeren på vei inn i anlegget. Den ene er *Feeding from the Tree of Knowledge*, det blå lavet, og den andre er *The Waste*, som står som en rosa blokk mellom Lille Årungen og parkeringsplassen. De gir to forskjellige opplevelser. Den patinerte bronseskulpturen fremtrer som et fokuspunkt i landskapet, både fordi den er stor, fargen skiller seg ut fra omgivelsene og bygningene ser ut til å ramme inn uterommet som skulpturen befinner seg i. På den andre siden finner vi *The Waste* som ser ut til å ha en relasjon til både vannet og parkeringsplassen. Den trekker ikke veldig mye oppmerksomhet til seg, da den blander til en viss grad inn med bilene i bakkant, størrelsesmessig.

Parkeringsplassen og den asfalterte veien gjør at området oppleves som grått. Med innfallsporten fra vest oppleves ikke anlegget som et grøntareal tilrettelagt for rekreasjon. Veien virker som et skille som deler parken inn i to områder. I tillegg så skaper parkeringsplassen en avstand mellom parkområdet og det utenforliggende kulturlandskapet.

Figur 55

Det er en kvalitet for anlegget at kulturlandskapet ligger som et stort område med trekker og storvokst vegetasjon, spesielt i perioden når nyplantet vegetasjon er i et stadium hvor de enda ikke opptar så mye volum.

Med det som kan ses fra denne posisjonen er fremstår trærne i anlegget som anonyme på vinterstid. Det gir andre elementer rom til å skinne. Skulpturene har de samme fargekvalitetene gjennom året, i motsetning til vegetasjonen. Dette gjør at anlegget har noen statiske prydderier som kan oppleves året rundt og blir spesielle kjennetegn på parkområdet.

Figur 56

Figur 57

Nærmere forplassen til Bikuben, åpner parkrommet seg og *Feeding from the Tree of Knowledge* kommer mer til syne (figur 56). Skulpturen blir et blikkefang og fremtrer som et viktig element.

Skulpturen får mye oppmerksomhet i rommet. Særlig med snølagt plen stikker lavet i korallblått frem i kontrast med det hvite gulvet og de brune teglveggene i bakgrunnen. Det som fremtrer i forgrunnen, er staudebedet og skiltene. Sammen opptrer de som en vegg, og gjør at skulpturen oppleves distansert. I blomstringstid får bedet et annet uttrykk og opplevelsen endrer seg (figur 57). Med fullvokste stauder synes ikke gangveien så godt, og det ser ut som beplantningen står i kanten av plenen. Skulpturen og staudene får stå sammen i et fargespill og *Feeding from the Tree of Knowledge* blir en del av bedet. Skulpturen blir det statiske, mens vegetasjonen skaper en dynamikk.

Selv med gode egenskaper, skaper veggen en følelse om at man fortsatt ikke har kommet helt inn i anlegget, til tross for at dette er ved gangveiens ende. Eneste trasé til å gå gjennom anlegget i en rett strekning er på bilveien, noe som kan være ubehagelig å gå på. Veien er bred og biler kommer i høy fart, til tross for lav fartsgrense. Det gjør at man må ta et aktivt valg om å gå til å gå til høyre mot skulpturen eller til venstre og krysse Oluf Thesens vei.

Denne gangen går turen videre til venstre etter å ha krysset veien. Fortsettelsen av ruten går mot brygga som fungerer som en terskel mot Lille Årungen. Når ruten endrer retningen denne veien, forsterkes følelsen av landlig miljø (figur 60). Det hvite huset ser ut som et hovedhus på et gårdstun, med to røde bygninger. Lerkehekken danner en ramme for det som virker som et intimt dyrkningsområde.

Herfra er det mulig å få et glimt av det flyvende, rødruotede piknikteppet som er en del av *Løsrivelsen* (figur 58). Skulpturen er leken, og formidler at dette er et område å sette seg ned, ta en pause og spise mat. Dette gjenspeiler deler av hensikten med *The Cooling Bag* som står på motsatt side av Urbygningen. Begge inviterer til piknik, men piknikteppet i studenthagen inviterer også til interaksjon og lek, både for barn og voksne. Verden er full av kunst som det ikke er lov til å ta på, men det at man kan sette seg på teppet og bruke det som et lekeapparat eller et møbel gjør det mulig å komme svært tett innpå verket, til forskjell fra mange av de andre skulpturene som helst bare skal beskues.

Det lille røde huset, den røde garasjen og Likkista, som det hvite huset heter, med utvokste trær er bevarte elementer fra området før det ble bygd om. De representerer gårdsdriften som var her tidligere, som nå har blitt flyttet litt nordover, øst for Nordskogen. Disse elementene er blant de ypperst få elementene som er kan minne om hvordan landskapet så ut tidligere.

Området i sin helhet viser universitetets identitet som tidligere landbrukshøyskole, og representerer fagmiljøene innenfor landbruk, plantevitenskap og landskapsarkitektur. Dyrkning peker tydelig mot agronomien, mens landskapsarkitekturen ligger spesielt i at dette er et av de stedene i Uraksen hvor det i fint vær nesten alltid sitter folk. Mange benker i det nye anlegget har nordvendte benker, som sjeldent er i bruk, men benken foran det røde huset danner en perfekt solvegg med utsikt over store deler av parkområdet.

Figur 58

Figur 59

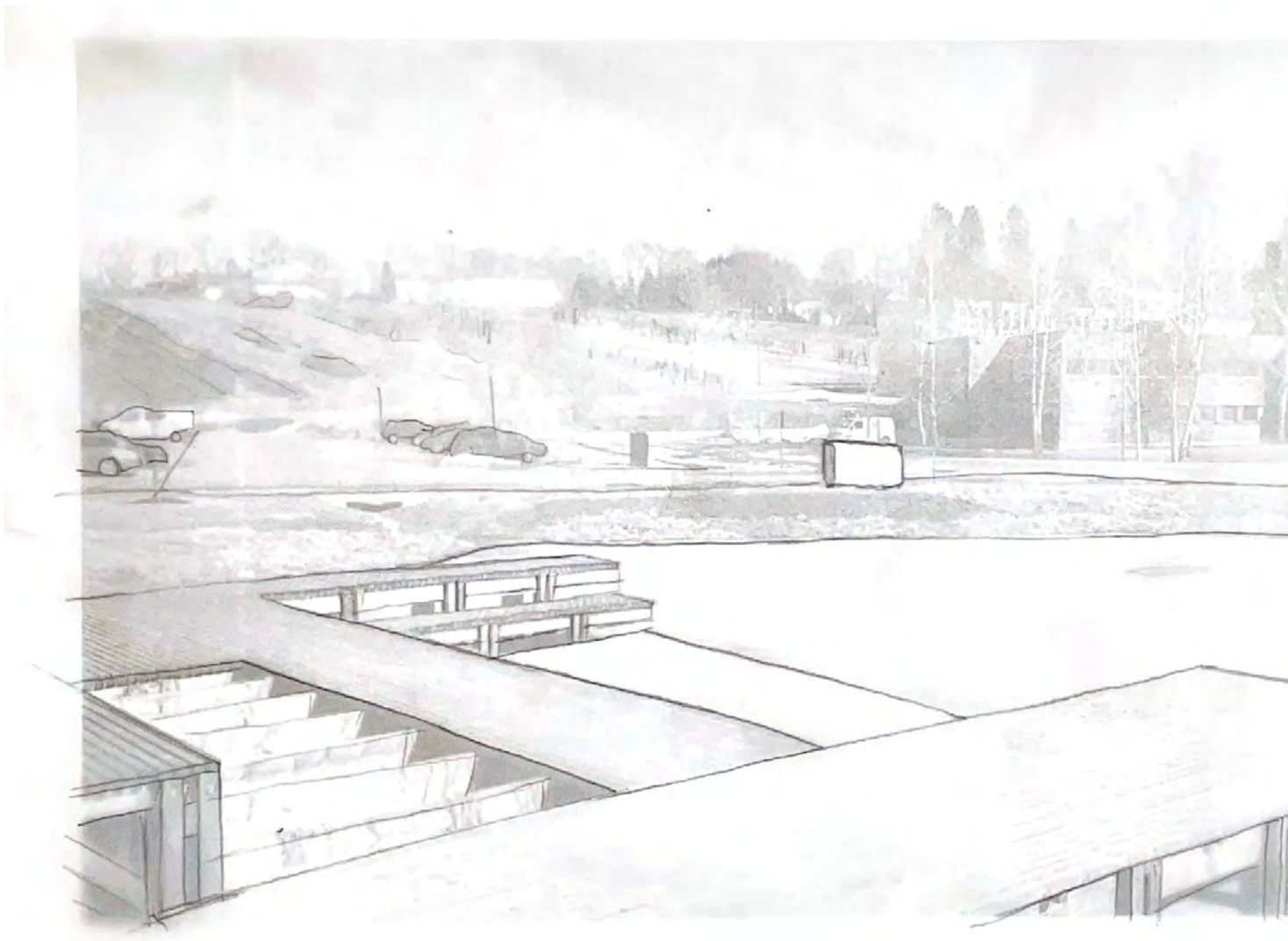

Figur 60

Det å bevare både bygg og vegetasjon her, viser bærekraftig omforming. Steder blir til gjennom bruk, og deler av det vi kan se er et stykke av NMBUs historie. Det hvite huset er privathus som eies av universitetet. Huset har en mer eller mindre privat hage og står som et avgrenset, men transparent, område inne i parken.

Både byggene og skulpturen bringer farge inn i området utenfor blomstringstid. Selv om vegetasjonene ikke bidrar fargemessig fra sen høst og nærmere sommeren, skaper den visne engen og den bare lercekken fascinerende teksturerer som holder på romdannelsen gjennom vintersesongen. Høyden og fylde som finnes her, er et sjeldent syn i resten av Uraksen. Beplantningen ellers består stort sett av plen, stauder og trær, men her er det også hekk, som skaper romlighet i menneskelig høyde.

På sommeren og utover høsten får området et skikkelig fargeløft (figur 59). Både grønnsaksdyrking, utsprungne trær og en blomstereng i alle regnbuens farger åpner for mange sanselige opplevelser. Det er vakkert å se på, det er mulighet til å lukte på mange forskjellige blomster, og man kan ta på både vekster og skulptur. Hvis man er ekstra heldig med å kjenne noen som dyrker spiselige vekster her, kan man få mulighet til å bruke smakssansen i tillegg. Altså er det det gjennom sommeren ikke bare farger som kommer med blomstringen, men en rekke opplevelser.

Figur 61

Det landlige området har en forbindelse med vannet gjennom den studentkonstruerte bryggen ned mot Lille Årungen. Her kommer man litt tettere innpå *The Waste* (figur 61). Herfra er det lettere å få inntrykk av skulpturen enn ved gangveiskillet ved Bikuben.

Skulpturen blir en del av miljøet ved vannet, men det er litt vanskelig å se hva skulpturens motiv er fra denne distansen. Fargen gjør at den stikker frem. Marmorblokken ser ut som den markerer enden på anlegget. Skulpturen skaper en distraksjon, slik at blikket vendes fra parkeringsplassen. Det som kan være litt uheldig, er at parkeringsplassen kan oppleves som usjarmerende og at skulpturen blir en del av dette miljøet. Skulpturen har navnet *The Waste*, men det virker ikke som dette egentlig skal være en «søppel-skulptur». Ved å gå på den andre siden, som antagelig vis er

ment som forsiden av skulpturen, vil man se at den er formet som to liggende menneskeben og en vask. Med et verdisyn på universitetet som handler om å ta vare på liv og miljø, så er det naturlig å tenke at skulpturen skal belyse tematikk innenfor menneskeliv. Med den tanken med tenker jeg at omgivelsene ikke samsvarer med verket. Men det kan også hende at det er meningen at den er plassert på den måten for å si noe om hvordan vi behandler liv? Skulpturen får stå åpen for tolkning.

Bryggen inviterer til å sitte til å undre over *The Waste*, sette seg ned en gruppe, duppe føttene i vannet, nyte sol og se utover det åpne parkrommet.

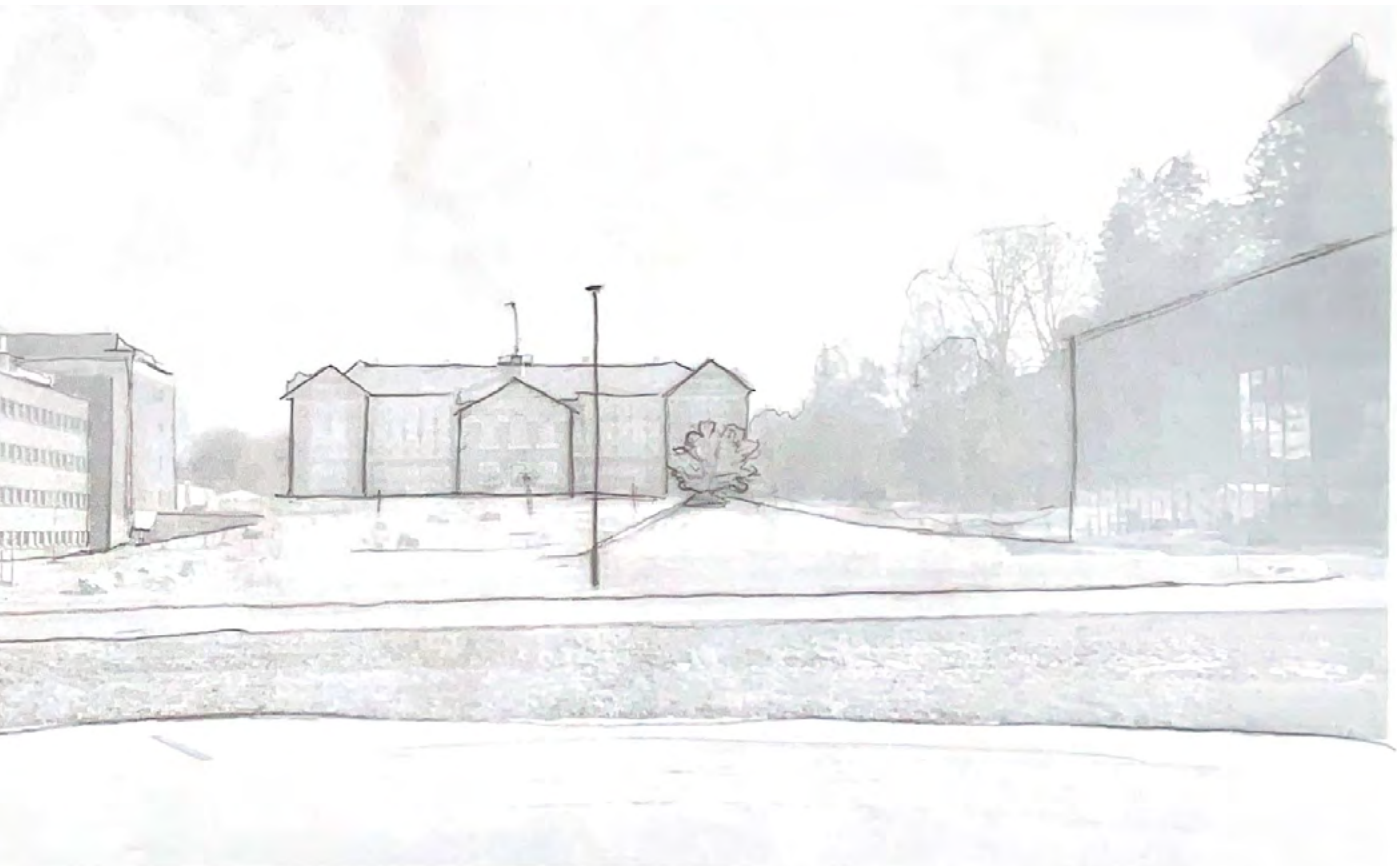
Denne rutens ende befinner seg i midtaksen til Urbygningen. Den over 100 år gamle bygningen står som et monument på parkområdets høyeste punkt. Sammen med Jordfagsbygningen, Fougnerhagen og Bikuben dannes parkrommet.

Siden dette parkrommet er dannet med en tabula rasa-tilnærming er det lite i selve rommet som har fått vokst seg frem, og foreløpig er det ett stort landskapsrom med full oversikt over hva som foregår. Det er litt utydelig å vite hva som er hovedelement i rommet. Fra bryggens plassering ligger skråstilt i midtaksen, gir det en indikasjon om at Urbygningen er viktig, men ikke nødvendigvis viktigst. Et annet fremtredende element er *Feeding from the Tree of Knowledge*, som også synes å være viktig, men ikke viktigst. De fremstår som konkurrerende, noe som flater ut rommets uttrykk.

Om en del år når trær får vokse seg store og området går fra å være plen til å bli et parkmiljø, kan dette bli en frodig utsiktspost. Nært Jordfagsbygningen trær gruppert, vannveien står klar til å håndtere overvann og to av Doxas hender titter frem. Sammen danner de et naturlig uttrykk. Det er likevel et par elementer som kan oppleves som forstyrrende for idyllen. Det første er lyktestolpen som står plassert langt frem i synsfeltet. I tillegg til å være visuelt forstyrrende i seg selv, forsterker den veien som et brytende element gjennom parken (figur 62). Som en av hovedinnkjørslene til universitetet, danner veien en åre med audiovisuell støy. Ved opphold eller ferdsel i nærheten av veien vil man være påvirket av dette ved mye trafikk. Slike inntrykk kan innvirke til å gjøre Oluf Thesens vei til den sterkeste aksene fra denne posisjonen.

Men alt i alt står Urbygningen og *Feeding from the Tree of Knowledge* i et flott fargespill med komplementærkontrasten i oransj og blått (figur 63).

Figur 62

Figur 63

2.5 Omtaler av anlegget

Som en avrunding av vandringene, vil jeg avslutte med å trekke inn noen av beskrivelsene av anlegget som helhet fra både prosjekterende og andre omtaler, som bringer med flere synspunkter på Uraksen.

Det første jeg vil se litt på er beskrivelsen fra Link Landskap har om landskapsarkitekturprosjektet. Det er noen hovedtrekk som beskrives. Landskapsarkitektene sier at en viktig oppgave for dem har vært å sy sammen det gamle og det nye parkdraget, med hensyn til vernede bygg og parkområder kulturhistoriske verdier. Et av målene har derfor vært å legge nye bygninger «som en del av et større parkdrag, med en plassering som tilgodeser eksisterende siktlinjer og forsterker nye.»⁵⁹ Hovedgrepet for dem har vært Uraksen, fra Urbygningen til Nordskogen, med en gjennomgående gangvei som skal samle brukerne.

Videre beskrives det at «det vært viktig å dra inn landskapskarakterene fra Nordskogen, eksisterende park og kulturlandskapet,» og at «Fra Urbygningen vil du oppleve en gradvis overgang fra det åpne landskapsrommet til en tettere og mer skoglignende karakter, jo nærmere du kommer Nordskogen.»⁶⁰ Det sies altså det er viktig å trekke inn de utenforliggende kvalitetene, og at det skal være en gradering av vegetasjon gjennom anlegget.

Det er to ting til som legges vekt på i beskrivelsen, og det er uformelle møteplasser og overvann som ressurs. Det er ulike soner å sitte i, med både løs og fast møblering, plen og studenttegnert brygge ved Lille Årungen. Vannspeilet ved brygga vises til som et av overvannstiltakene i parken, og skal ta imot overvann og stå som estetisk element. Overvann ellers skal samles i renner og bekkeløp som infiltreres i plantefelt. Prosjektet ser på vannet som en ressurs, og mener at de åpne løsningene er forutsigbare når det kommer til drift og vedlikehold.

I likhet med Link, har også byggherre Statsbygg beskrevet parkområdet som et uteområde som forsterker kvalitetene i dagens park, som en vakker og funksjonell utvidelse. Statsbygg beskriver også at overvannshåndtering står sentralt i parkprosjektet. I tillegg trekker de frem at parkområdet skal skape trivsel og gode muligheter for å studere utendørs.⁶¹

59 Link landskap, «Campus Ås – et historisk parkprosjekt».

60 Link landskap, «Campus Ås – et historisk parkprosjekt».

61 Statsbygg, «Campus Ås».

Fabel, som har vært med og tegnet Veterinærbygningen, trekker frem at hensyn til kulturhistoriske verdier har vært en grunn tanke i anlegget. De beskriver i tillegg at nybyggene er plassert med utgangspunkt i Urbygningen, og at det nye parkdraget leder frem til det nye anlegget.⁶² Parkdraget er altså laget slik at det går ut fra Urbygningen og får strekke seg helt til Nordskogen, og at de nye bygningene er lagt til den ene siden av parken.

Når det gjelder uteområdene beskriver de prosjekterende mest om de grønne omgivelsene, overvann og sammenheng med de kulturhistoriske verdiene på området. Det sies lite eller ingenting om kunst og skulptur i forbindelse med utearealene. De som naturlig nok har skrevet om kunsten på campus er Kunst i offentlig rom, som har bestilt og valgt kunst for det nye anlegget.

KORO beskriver flere av de samme verdiene som nevnt, altså at campusområdet med sine ærverdige bygninger og eksisterende grøntareal, og at kunsten er planlagt i sammenheng med resten av campus. Skulpturene skal utvide samtalen om aktiviteten på NMBU. De har lagt opp en kunstvandring som går gjennom alle utendørs og innendørs verk. I sammensetningen av verk har det vært naturlig å ta med dyremotiv som det fantes mye av på Adamstuen, og samtidig romme en større bredde av motiv. De beskriver at: «Kunsten skal absolutt stå på egne bein – samtidig har vi sett etter en helhet som kan romme nyanser og avsporing og flette parken sammen, til glede for studenter, ansatte og innbyggere på Ås.» Et ønske i utvalget av kunsten, har vært å bringe inn samtale om menneskets posisjon og plass i naturen.⁶³

Kunsten oppfordrer til samtale, og omtale. I Kunstavisen 10. mars 2022, uttrykkes det en anbefaling om å dra til Ås for å oppleve kunsten, og at den byr på en bredde av nye og gamle verk. Journalisten skriver at det aldri er tvil om at NMBU er et sted hvor man studerer dyreliv, planter og miljø, og at det reflekterer universitetets visjon om å levere kunnskap for livet.⁶⁴

Mens kunsten får ros, har Statsbygg fått hard motvind i arbeidet med utbygging, både i tidligfase og i etterrapportering. I «Kort sagt» i Aftenposten 4. oktober 2016, har Anne K. Geelmuyden og Kirsten G. Lunde ved Institutt for landskapsplanlegging gått ut at «Planen har intet helhetlig form- eller funksjonsgrep, hverken isolert sett, eller i forhold til omgivelsene. Beplantningene fremstår som om det skulle dreie seg om hvilket som helst lavbudsjettanlegg».⁶⁵ Kritikken går

62 Fabel, arkitekter «Veterinærbygningen NMBU, Campus Ås».

63 KORO, «NMBU Veterinærhøgskolen, Campus Ås».

64 Anne Vira Figenschou, «Dra til Ås!»

65 Aftenposten, «Kort sagt, 4. oktober»

mot Statsbygg på at dette mulig er århundrets største, nye, norske park, som gir muligheten til å være i høykvalitet, bærekraftig og nyskapende i tråd med kunnskapen som er på universitet.⁶⁶ I og med at kritikken er fra 2016, flere år før anlegget stod klart til åpning i 2021, har det skjedd endringer i tegningene siden da. Et eksempel fra noe som er påpekt i innlegget, er at gangveiene var smalest der hvor de ville vært mest trafikk, som ikke stemmer over ens med dagens situasjon. Kritikken mest på at Statsbygg som byggherre må ha kompetanse på landskaps- og parkutbygging i en stor skala. I etterkant av prosjektet har Statsbygg fått mer kritikk. I den eksterne evalueringen av byggeprosjektet fikk byggherren dommen om mangel på kontroll i prosjektstyringen, og det skrives av et prinsipp om at kostnader skulle prioriteres foran kvalitet og tid.⁶⁷ Kritikken belyser litt ulike sider av utbyggingen, den første går på utseende og funksjonalitet på uteområdet, mens den siste går på uoversiktlig styring av prosjektet som helhet med bygg, anlegg og økonomi.

2.6 Diskusjon

Til å svare på den tredje problemstillingen: **Hva slags hensyn bør tas i betraktning for å skape gode samspill mellom skulptur og landskapsarkitektur?** Vil jeg diskutere funnene fra vandringene i sammenheng med teorien.

En ting jeg har sett gjennom vandringene er at gamle skulpturer, vegetasjon og eldre bygninger kan gi verdi til nye landskap. Dette stemmer overens med teoriene som Cathrine Dee trekker frem i *Form and Fabric in Landscape Architecture*.⁶⁸ Det både vandringene og litteraturen viser er at eldre skulpturer, trær og bygningen bærer med seg historier som forteller om fortiden. Dette er identitetsbyggende og -bærende og viser sosial, naturmessig og økonomisk bærekraft. Det viser sosial bærekraft fordi de eldre objektene bringer med seg fortellinger fra fortiden, som gjør at folk kan kjenne på relasjon og tilhørighet til landskapet. Når det kommer til det naturmessig og økonomisk bærekraft er det å ta vare på bygg, trær og skulpturer et godt tiltak for å spare miljøet for overbruk av ressurser. Bygningene og trærne som stod på området fra tidligere Ås gård viser hva som befant seg på området tidligere, samtidig som at anlegget får kvalitetene av å ha fullvokst vegetasjon som skaper romlighet. Samtidig viser skulpturene fra Adamstuen litt av identiteten til veterinærmiljøet som har flyttet inn i Veterinærbygningen. Til sammen gjør dette at både landbruksidentiteten og veterinæridentiteten blir ivaretatt i det nye anlegget, slik at både gamle og nye brukere av campus kan føle seg hjemme.

66 Aftenposten redaksjonen, «Kort sagt, 4. oktober»

67 Trædal, «Statsbygg får kritikk: Manglet kontroll på kostnader og fremdrift».

68 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001).

Vandringene viser også at erfaring med kunsten har noe å si for hvordan man mottar den. Med mer lesning, tegning og utforskning har jeg bygd opp erfaringer som gjør at jeg kan forstå skulpturene og landskapsarkitekturen bedre. Jeg har også sett at mange runder i parken gir dypere forståelse. Dette passer godt med hermetikkens filosofi om at erfaringer bygger på hverandre.⁶⁹ Erfaringene har bygd seg opp bit for bit og jeg kan merke forskjellen på nå når jeg snakker med andre som ikke har satt seg inn i tematikken like godt, at jeg nå forstår mye mer. Dette handler både om forståelsen av kunsten og hva som får meg til og ende opp med de opplevelsene som har beriket meg. Erfaringene har bygd seg opp både gjennom vandringer og gjennom litteratur, og jeg merker forskjell på hvordan synet mitt har endret seg i møte med kunsten.

Med tanke på både skulptur og landskapsarkitektur som kunstformer, er det flere ting som gjør at de kan ha fruktbare samspill. Spesielt en ting jeg har sett igjennom erfaringene fra vandringene er at skulpturene har en statisk kvalitet som varer gjennom hele året, mens landskapsarkitekturen har en dynamisk kvalitet gjennom fargevariasjon og romligheten som kommer og går med både snø og blader. Skulptur som element i landskapsarkitekturen har en sterk egenskap som et fargegivende element gjennom vinteren. I Norge er det mange måneder hvor trær og andre vekster står uten blader og blomster, og kan oppleves som nakne. Det som er fint med at vekstene trekker seg litt tilbake på vinteren, er at skulpturene står sterkere som seg selv. Dette er noe å være bevisst over for å skape gode samspill.

Med tanke på at mye av mitt analysearbeid foregikk i månedene uten blomstring, så har jeg sett at parken har et langt tidsrom med lite dynamikk og med få kvaliteter fra sen høst og til tidlig vår. Antageligvis var den sterkeste vinterpryden snø, når den fikk lagt seg, og la den seg i kontrast med skulpturene, og fikk fremhevet de. Parken har både vært bar og brun, noe som ga opplevelsen av at den var flat og kjedelig. Samtidig fikk jeg kjenne på overgangen til å se den grønne fargen på bartrærne varme opp stemningen den kalde vinterstemningen når jeg var i kantene av anlegget, altså ved *Fugl* og *Kalven Nina*. Det som er litt trist er at anlegget står statisk i hvitt og brunt gjennom den siste måneden av høstsemesteret og mot slutten av vårsemesteret, som utgjør over halve studieåret. Som belyst gjennom vandringene var det flere steder en brå overgang til stor eog åpne rom. Med tanke på beskrivelsen til Link Landskap om intensjon om gradvis overgang fra det åpne landskapet til skogsvegetasjon, burde det vært tettere med vegetasjon i området mellom inngangene til Veterinærbygningen. Anlegget i sin helhet kunne vært tjent med å ha mer vintergrønn vegetasjon, særlig sentralt i anlegget hvor mange beveger og oppholder seg. På den andre siden, så har for eksempel *Feeding from the Tree of Knowledge* vært en viktig brikke for å bringe farge til parken i denne perioden.

69 Bale, *Eстетikk. En innføring* (Oslo: Pax forlag, 2009),103-108.

Både litteraturen og erfaringene viser at skulptur fungerer som blikkfang i landskapet.⁷⁰ I tillegg viser erfaringene at landskapsarkitekturen er et viktig bidrag for å bygge opp skulpturen som et fokuspunkt i landskapet. I denne parken som er veldig åpen er det mye for blikket å falle på, og da kan uttrykket ende opp med å virke flatt. En måte å fremheve blikkfanget på er å bruke virkemidler for å skape blikkfang, blant annet med stier og innramminger i landskapet.⁷¹ Jeg har kjent på frafallet av romlighet i landskapet, som gjør at det blir vanskelig å feste blikket et enkelt element når man går langs med hovedgangveien.

Med tanke på omtalene av anleggene, kan det virke som at arkitekturen, landskapsarkitekturen og kunsten har blitt planlagt på hver sin tue. Det er litt rart at hverken landskapsarkitektene, arkitektene eller byggherre nevner noe særlig om skulpturene på uteområdene, når det setter et såpass stort preg på det visuelle uttrykket. Nesten uansett hvor man snur og vender seg i anlegget er det minst én skulptur i synsfeltet. Skulpturene har flere steder fått plasseringer som bidrar til sanselige opplevelser gjennom anlegget, men hvis landskapsarkitektene ikke en gang nevner skulpturene i sin beskrivelse, tyder det på at de ikke har hatt så stor betydning i prosjekteringen av parken. Det kan forklare hvorfor skulpturene flere steder kommer i visuell konflikt med lyktestolper og andre funksjonselementer. Det skal heldigvis ikke så mye til for å finne andre plasseringer eller typer belysning for å oppnå et bedre samspill. Det kan være mange grunner til at landskapsarkitekturen og skulpturene ikke står i samspill, og et mulig svar på det kan ligge i kritikken mot Statsbygg om dårlig prosjektstyring og lite kontroll over de mange underentreprenørene. Men det har ikke bare kommet kritikk, det har også kommet ros, så nå vil jeg vie litt av diskusjonen til skulpturer i uterom.

Her vil jeg gjerne trekke inn forskjellen ved å ha skulptur på et offentlig uterom kontra inne på et galleri eller museum. Det som er fint med et offentlig uterom som dette, er at det både er et sted for å gå gjennom, i tillegg til mange har dette som et nært turområde. Det gir muligheten til å ha en variasjon av skulpturer som er enkle med hensikt av å gi en opplevelse av form, samtidig som at det er rom for å ha skulpturer som man kan undre seg over.

Det finnes flere eksempler i parken på skulpturer som både formmessig verdi og rom for til undring. Slik skulpturkarakteren har endret seg, antyder kunst seg i stor grad som samfunnskritisk og et element for diskusjon. Dette er en egenskap som ligger sterkere hos skulpturen som kunstform enn landskapsarkitekturen som kunstform. I et offentlig uterom er det vanlig å gå og være bevisst over omgivelsene, det kan danne grunnlag for å forholde seg aktivt til et verk. Jeg tror med erfaringene fra vandringene at noen av verkene det trenger en aktiv mottakelse fra publikum,

70 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon press, 2001), 144-165

71 Dee, *Form and Fabric in Landscape Architecture* (London: Spon Press, 2001). 181.

for å forstå dens betydning. Samtidig tror jeg ikke at det er helt nødvendig at alle må sette seg inn i hva kunsten betyr for at den skal ha en verdi.

For å se på et tilfelle hvor det å sette seg inn i skulpturens tematikk kan gi ekstra verdi vil jeg trekke frem *Doxa* og *Costum Made Tree Trunk*, sammen med trestokkene som ligger omkring på campus. De kan ha en pryddverdi uten at man nødvendigvis tolker de dypere, men anstrengelse fra publikum kan føre til flere opplevelser. I utgangspunktet er alle tømmerstokker på hver sin måte, men noen er kunst og andre ikke. *Costum Made Tree Trunk* er en fremstilling av en tømmerstokk, men er en etterligning som ikke har de samme egenskapene som tømmer. Den har aldri vært et tre, den vil ikke råtne, men basert på erfaringer kan tilskueren skjønne at den skal forestille en tømmerstokk. Så er det tømmeret som er nedhogd tre, og er habitat for insekter og sopp. Tømmerets form er ulik fra da det stod som tre, da det er beskåret og stykket opp i flere deler. Altså er både formen på skulptur og tømmeret relativt likt, men hensikten er ulik. Til slutt er det *Doxa*, som ligger i skjæringspunktet, hvor skulpturene har samme egenskaper som tømmer. De har vært trær, de brytes ned og er et habitat for insekter og sopp. Treets form er endret og formet til noe annet. Flere av *Doxa* kan fra flere vinkler se ut som vanlig tømmer, men er kunst. At vi ser på noe som kunst og annet som ikke handler i stor grad om mottakerens medskapende rolle. Det er mange som ikke ser at *Doxa*-tømmeret er skulpturer ved første blick, inkludert meg selv, men når jeg som mottaker får det forklart, eller ser selv at treverket har blitt formet, vil treverket gå fra å være tre, til å bli kunst. Til slutt er det uansett opp til mottakeren hvordan man oppfatter noe som kunst eller ikke.

Offentlig rom er steder for både bevegelse og opphold, men det er varierende hvor vidt skulpturene i parken som er koblet opp på steder hvor det er naturlig å sette seg og være mottaker av skulpturens budskap. Med skulpturer som blikkfang blir de også naturlige møteplasser, på grunn av sine unike egenskaper til å skille seg ut i landskapet. Noen av skulpturene, for eksempel *The Waste* kommer man sjeldent i møte forfra, og det er heller ikke naturlig å sette seg i nærheten av skulpturen for å betrakte den fra forsiden. Dette er en skulptur med mye rom for tolkning betydning og som trenger litt ekstra tid for å kunne ta innover seg inntrykkene, derfor ville det vært naturlig å ha en slik skulptur på et sted hvor det er mulig å oppholde seg. *The Waste* er blant skulpturene som får en uheldig plassering med parkeringsplassen som bakgrunn.

3 Anbefalinger for samspill mellom skulptur og landskapsarkitektur

Basert på erfaringene fra Uraksen sett i lys av litteraturen, har jeg avslutningsvis sammenfattet funn i noen anbefalinger, som kan være til nytte når man skal planlegge for skulptur i offentlig uterom. Disse anbefalingene er:

- Bruk skulptur som identitetsbærer
- Skap rammer for opplevelser
- Legg til rette for dynamikk og variasjon
- Tenk på årstidsvariasjoner
- Planlegg funksjoner og estetikk sammen

Bruk skulptur som identitetsbærer

Skulptur kan være et nyttig som fortellende element i landskapsarkitekturen.

Landskapsarkitekturen skal både være estetisk og funksjonell, mens skulpturen kan utfordre tankene på en annen måte. Skulpturen har evne til å formidle historie og identitet, og kan på den måten stå i godt samspill med omgivelsene.

Skulpturen som identitetsbærer kan deles i to. Det ene handler om å formidle noe om stedet man befinner seg på, mens den andre siden kan handle om at et verk får mening gjennom det stedet det er på. Siden kunst i stor grad handler om erfaringer, kan også skulpturen på sikt bli en identitetsmarkør når mennesker får tid til å etablere en relasjon til den.

Til eksempel har Norges miljø- og biovitenskapelige universitet flere skulpturer av dyr og øk gjennom skulpturenes motiver, som .

Skap rammer for opplevelser

Å skape rammer handler om å rette søkelys på ulike elementer i landskapet for å skape opplevelser. I store rom kan det være vanskelig å vite hva man skal se på hvis det skjer for mye på en gang. Både bygninger og vegetasjon kan brukes for å ramme inn skulpturer eller andre estetiske verdier.

Det å skape disse rammene kan man gå målrettet inn for å oppnå intensjoner om hva man ønsker at folk skal se på i et anlegg.

Legg til rette for dynamikk og variasjon

Et hverdagslandskap kan være godt tjent med å legge til rette for dynamikk langs med veier. Lange veier føles ekstra lange når det er lite variasjon på veien. Når man har nye ting og observerer langs med veien når man går, kan det være hyggeligere å benytte seg av gangveien. Variasjon av vegetasjon eller bruk av skulpturer langs med veiene kan bidra til å underholde tankene på veien.

En annen måte å tenke på dynamikk på kan være å ha skulpturer som både kan forstås på overfladisk vis, men også ha en dypere mening. På denne måten vil man treffe et bredt publikum i offentlig rom. Dette gjelder kanskje spesielt hvis man bare skal ha én skulptur, men om man skal ha flere kan man gå inn for en større variasjon av formål og konseptuell kunst.

Tenk på årstidsvariasjoner

Et viktig aspekt i landskapsarkitekturen er å tenke på årstidsvariasjoner. Grunnen til dette handler og så om dynamikk. Skulpturen bærer en kvalitet av å være statisk gjennom hele året, mens uterommet med vegetasjon og vær bærer kvalitetene av å være dynamiske.

På sommeren kan vegetasjon stå fint sammen med en skulptur i fargespill og som romskapende elementer. Men det er viktig å tenke på at sommeren i Norge er kort, og at det må passes på at noe av vegetasjonen har fargekvaliteter eller romskapende egenskaper på vinteren også. Det er fint med variasjon i løpet av året, så det å ha enkelte kvaliteter som vokser seg på sommeren bidrar til dynamikk. Samtidig kan det være lurt å ha noen vintergrønne vekster for at anlegget skal holde form i løpet av vinteren.

Det som også er fint, er å kunne ha skulpturer som går fint sammen med vinterklimaet vi har i Norge, som kan kle snøen og det kalde været.

Planlegg funksjoner og estetikk sammen

Når et anlegg skal inneholde både funksjonelle elementer og ha estetiske kvaliteter, bare funksjoner og estetikk planlegges i sammenheng med hverandre. Funksjoner som lyktestolper kan være en visuell hindring i landskapet, og bør derfor plasseres med omhu slik at fotgjengerne får lys, men også gi fri sikt til skulpturer, trær og bygninger. I andre tilfeller vil det være lurt og legge funksjonelle løsninger slik at på et eksempel vann og søppel holdes under kontroll. Vann kan føre til slitasje og ødeleggelser i et anlegg, og er derfor viktig for å holde under kontroll.

Det er også mulig å bruke estetikken som et funksjonelt element, som i form av orienteringspunkt eller markering. En skulptur kan brukes til å ønske velkommen til et nytt landskapsrom og markere overgangen fra et sted til et annet. I tillegg kan stå ordet skulpturer brukes til orientering, fordi de er naturlige blikkfang. Skulpturene som blikkfang kan bli møteplasser eller brukes til å trekke oppmerksomheten til inngangen til en bygning.

Avsluttende refleksjoner

En ting som har vært utfordrende med oppgaven var å velge stoppesteder på vandringene. Jeg trodde at romforløpende skulle være mer gitt fra parken sin side, og at det skulle være enklere å se på én skulptur av gangen, se på dens omgivelser og så gå videre til neste. Det som gjorde det vanskelig, var at rommene var så åpne og at det var så mye å se på uansett hvor jeg gikk, snudde og vendte meg. Åpenheten fikk også distansene til å virke veldig lange, i tillegg til at de faktisk er lange. Skulpturene som dukket opp fra lang avstand, rakk å bli kjedelige på veien, fordi det var langt å gå bort til dem. Det var ikke alltid tilrettelagt for å kunne utforske nysgjerrigheten med én gang, fordi det i tillegg var andre vekster, opplevelser og skulpturer mellom. Dermed så oppleves deler av parken som litt kaotisk. Mye kan bedre seg over tid, spesielt fordi vegetasjon bruker tid på å vokse seg frem. Det er ikke ofte man har en så stor nyetablert park, så jeg synes det har vært svært lærerikt å se hva man som landskapsarkitekt bør tenke på når det kommer til tidsaspektet ved et anlegg.

Noe av det beste med å skrive om dette anlegget, er at det har vært så nærme. Jeg har kunnet gå ut hver gang jeg trenger et bilde eller for å observere skulpturene og omgivelser gjennom året. I tillegg har det vært fint å se på et anlegg som så mange rundt meg har en relasjon til. Det har gjort det enkelt å finne noen diskutere med. Det har også vært spennende at det har vært en god kombinasjon mellom opplevelsene i anlegget. Det å kunne diskutere både gode og mindre gode løsninger er viktig for å lære hva som fungerer og ikke.

En stor overraskelse for meg var at det var så utrolig mye jeg kunne ta fatt i å analysere og diskutere. Jeg merket også hvor mye været og dagsformet påvirket meg i måten jeg oppfattet både kunst og landskap på. Dermed skjønner jeg nå i enda større grad viktigheten av å dra mye på befaring og bruke tid til å ta inntrykk innover meg. Det har vært en stor glede å jobbe med oppgaven og en av de største gledene var at det var så mange som ble engasjerte da eiendomsavdelingen fikk skrudd på *Helårsfontene* i vinter. Et innlegg med bilde av fontenen i Facebook-gruppen "Ås kommunes venner" må ha nærmet seg rekordantallet på liker-klikk i lokalgruppa. Jeg stod og observerte den en liten tid, og i løpet av den 20-minutters lange perioder var det i hvert fall tre biler som kjørte inn til forplassen til Aud Max for å ta bilde av den. I tillegg stoppet nesten alle gående for å gjøre det samme. Det er rørende at kunsten kan fange oppmerksomheten på denne måten. Jeg blir nesten rørt!

Basert på det jeg har jobbet med i oppgaven min, tenker jeg det er flere temaer som kan egne seg til videre utforskning. Aud Max med oppussingen nå, er høyaktuelt, så det kunne vært meget spennende. Noe annet som kan være aktuelt er se mer på gårdsrommene i Veterinærbygningen, da det er flere små lukkede hager som er en del av innemiljøet. I så fall er det mulig å se på

landskapsarkitekturen som kunst, da disse i stor grad er formet som oppholdssoner og steder å se ut til. En annen ting er å se på hva som skal til for å lage funksjonelle løsninger som også tar hensyn til det estetiske i et anlegg. En tredje interessant vinkling er å se på prosessene for hvordan skulptur i offentlig rom blir til gjennom forprosjekt, detaljering og anleggelse. I denne oppgaven har jeg sett på anlegget med mine øyne, så et annet alternativ kunne vært å se på brukeropplevelse av anlegget, for å se om det hadde fått andre utfall. Videre er det muligheter for å analysere andre anlegg på samme måte, enten om det er andre offentlige anlegg med skulpturer, eller om det er skulpturpark. Med et historisk perspektiv på park, hadde det vært interessant om fredede eller vernede uteanlegg har strengere eller mildere krav ved utvidelse enn en påbygging av et fredet eller vernet bygg. Uansett har dette vært en veldig spennende oppgave å gjøre, og jeg er glad for å bli mange erfaringer rikere!

Referanser

Aftenposten redaksjonen. «Kort sagt, 4. oktober». Publisert 03.10.2016. <https://www.aftenposten.no/meninger/i/gOmvJ/kort-sagt-4-oktober>

Bale, Kjersti. *Estetikk, en innføring*. Oslo: Pax forlag, 2009.

Bruun, Magne. *75 år for landskap og utemiljø*. Oslo: Norske landskapsarkitekters forening, xx.

Danbolt, Gunnar. *Norsk kunsthistorie, bilde og skulptur fra vikingtida til i dag*. 3. utgave. Oslo: Det norske samlaget, 2015.

Dee, Catherine. *Form and Fabric in Landscape Architecture: A Visual Introduction*. London: Spon Press, 2001.

Dee, Catherine. *To Design Landscape : Art, Nature & Utility*. London: Routledge, 2012.

Digitalt museum. «Cooling Bag». Lest 26.04.2023 fra <https://digitaltmuseum.no/011042534211/cooling-bag-metall>

Digitalt museum. «The Study [Stein].» Lest 26.04.2023 fra <https://digitaltmuseum.no/021048790788/the-study-stein>

Essen, Madeleine von, Leidulf Mydland, Jens Christian Eldal. *Verneplan for UMB: Universitetet for miljø- og biovitenskap: bygninger og park i det sentrale universitetsanlegget: del 1*. Universitet for miljø- og biovitenskap, 2006. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2018042048235.

Figenschou, Anne Vira. «Dra til Ås!». *Kunstavisen*. Publisert 10.03.21. <https://kunstavisen.no/artikkel/2022/dra-til>

Hauxner, Malene. *Med Himlen Som Loft: Det Moderne Gennembruds Anden Fase 1950-1970 : Bygning Og Landskab, Rum Og Værker, Byens Landskab*. København: Arkitektens Forl, 2002.

Jørgensen, Karsten, Vilde Stabel. *Ny norsk landskapsarkitektur*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2010.

Jørgensen, Karsten. «Portrett Olav L. Moen» i *Studenter og landskapsarkitektur 1918-2018*. Ås: Terra Forma, 2018.

KORO, «Doxa» <https://koro.no/kunstverk/125088-2/>

KORO. «Intet nytt under solen (sfnx).» Lest 26.04.2023. <https://koro.no/kunstverk/intet-nytt-under-solen-sfnx-2-3/?highlight=Intet%20nytt%20under%20solen>

KORO. «Kunsten å kunstvandre». Brosjyre. 2021. https://koro.no/content/uploads/2021/08/Kunstvandring-pa%CC%8A-Campus-A%CC%8As_2021.pdf

KORO. «Krukke for friluft.» 2020. <https://koro.no/kunstverk/krukke-for-friluft/>

KORO. «NMBU Veterinærhøgskolen, Campus Ås». Lest 12.05.2023. <https://koro.no/prosjekter/nmbu-veterin%C3%A6rh%C3%B8gskolen-campus-%C3%A5s/>

KORO. «The Party.» Lest 26.04.2023. <https://koro.no/kunstverk/the-party/?highlight=the%20party>

Kulturdepartementet. «Statsbudsjettet 2016 – tildelingsbrev – Kunst i offentlige rom, KORO». <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/kud/tildelingsbrev-og-arsrapporter/koro-tildelingsbrev-2016.pdf>

Morell, Lars. «Silent Codes». Lest 26.04.2023. <https://www.larsmorell.net/exhibitions-archive/choi-lager-14092013-26102013>

Mørstad, Erik. *Visuell Analyse: Metode Og Skriveråd*. Oslo: Abstrakt Forl, 2000.

Pettersen, Stig, Mirjana Rødningen. «Kunst der folk er.», Statsbygg. 21.01.2021. <https://www.statsbygg.no/artikkel/kunst-der-folk-er>

Statsbygg. «Campus Ås». 01.05.2023. <https://www.statsbygg.no/prosjekter-og-eiendommer/campus-aas>

Store norske leksikon. «Estetikk». Eivind Tjønneland. 27.04.2023. <https://snl.no/estetikk>.

Trædal, Torkjell J. «Statsbygg får kritikk: Manglet kontroll på kostnader og fremdrift», *Aftenposten*. Publisert 06.01.2022. <https://www.aftenposten.no/norge/i/x8VBRj/statsbygg-faar-kritikk-manglet-kontroll-paa-kostnader-og-fremdrift>

Åmås, Knut Olav. «Bygg moderne, men bygg menneskelig». Kommentar i Aftenposten nettutgave. 18.03.2023. <https://www.aftenposten.no/kultur/kommentar/i/JQpe94/bygg-moderne-men-bygg-menneskelig>

Alle foto og illustrasjoner er tatt og produsert av forfatteren, Emilie Netskar. Kunstene er kreditert på hvert enkelt foto.

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway